

FRA CORONAKRITIK TIL SYSTEMKRITIK

EN KAMP FOR FRIHED

En undersøgelse af den coronakritiske bevægelse efter restriktionernes ophør

(WORLD WIDE RALLY FOR FREEDOM 7.0 | Facebook, 2022)

Bachelorprojekt i Socialvidenskab

Roskilde Universitet

6. semester

Dato: 24.05.2022

Vejleder: Klaus Rasborg

Gruppe 9

Udarbejdet af:

Arendse Malene Lund - 68625

Caribay Alexandra Moreno de la Torre Rasmussen - 68524

Frederik Stybe Petersen - 68734

Maiken Therese Andersen - 68319

Mathilde Jessen Sand - 68312

Maria Djuriscic – 69295

Antal anslag: 160.170

Antal normalsider: 67

Abstract

This study investigates whether the so-called Covid-19 critical movement continues its activity after the end of the restrictions in Denmark, and if so, what the activity is an expression of.

Methodologically this study takes a phenomenologically inspired, qualitative approach. The study is based on digital and physical observations, and four semistructured interviews with members from the movement.

The theoretical frame of this study is based on New Social Movement Theory by Ronald Inglehart, coupled with perspectives from the research conducted by sociologists Anders Ejrnæs and Silas Harrebye. Moreover, the study uses theories about populism by Ernesto Laclau combined with Jan Werner Müllers concepts regarding antielitism and antipluralism.

We conclude that the Covid-19 critical movement continues to exist, but in a new form. However, in the current state, the movement shows more system critical tendencies. Therefore the Covid-19 epidemic has functioned as a catalyst for the present broadened critique. This critique concerns different topics which are not seemingly correlated, but ends up being connected in an equivalent chain that relates all topics to system critique and a 'fight for freedom'. Furthermore, the movement is built upon distinct 'freedom values' due to the influence of strong post materialistic values. The movement is also influenced by populist tendencies such as antagonism, antielitism and antipluralism. Some of the critique which is expressed by the movement can be seen as a sign of democratic satisfaction. However, some of the critiques also indicate a democratic dissatisfaction.

Indholdsfortegnelse

Kapitel 1: Indledning	6
1.1 Problemfelt	6
1.1.1 Fortsatte livstegn efter epidemiens ophør	7
1.2 Problemformulering	8
1.2.1 Arbejdsspørgsmål	8
1.3 Begrebsafklaring	9
1.3.1 Coronakritikere som en social bevægelse	9
1.3.2 Definitioner af bevægelsen	9
1.3.3 Den systemkritiske bevægelse	10
1.4 Analysestrategi	11
1.5 Videnskabelig relevans	13
Kapitel 2: Metode	15
2.1 Videnskabsteoretiske overvejelser	15
2.1.1 Livsverden og intersubjektivitet	15
2.1.2 Epoché og ‘til-sagen-selv’	16
2.2 Observationer	16
2.2.1 Digitale observationer	17
2.2.2 Fysiske observationer	17
2.2.2.1 Design af observationsstudiet	18
2.2.2.2 Under observationerne	18
2.2.2.3 Refleksiv praksis i et felt	19
2.3 Interviews	19
2.3.1 Informanter	19
2.3.2 Interviewguide	20
2.3.3 Kodning	21
Kapitel 3: Teori	23
3.1 New Social Movements	23
3.1.1 Værdiskiftet og de postmaterialistiske værdiers betydning	23
3.1.2 Nye sociale bevægelser og enkeltsagsbevægelser	24
3.1.3 Kriser, utilfredshed og mobilisering	25

3.1.4 Kriser udløser utilfredshed	25
3.2 Laclaus populismeteori	27
3.2.1 Antagonisme	28
3.2.2 Anmodninger, krav og ækvivalenskæder	28
3.2.3 Den tomme betegner	29
3.2.4 Dybere kriser fører til folkelig pol	30
3.3 Müllers populismeforståelse	31
Kapitel 4: Den systemkritiske bevægelses tilstedeværelse	32
4.1 Demonstrationer	32
4.2 Online fora	34
4.3 Andre aktiviteter	35
4.4 Feltnoter fra demonstrationen ‘World Wide Rally for Freedom 7.0’	37
Kapitel 5: Karakteristik af den coronakritiske bevægelse	38
5.1 Organisering om frihedsidealer	38
5.2 Det ‘gode folk’ mod den ‘korrupte elite’	39
5.3 Fremstilling af ‘folket’	40
5.4 Hvem består eliten af?	42
5.5 Konspirationsteorier	45
5.6 Delkonklusion	47
Kapitel 6: Coronakrisen som katalysator	48
6.1 Coronakrisens pres på frihedsværdierne	48
6.1.1 Retten til det frie valg og afsavn til samme	48
6.1.2 Forestillingen om korruption	49
6.1.3 Mangel på gennemsigtighed	50
6.1.4 Manglende ytringsfrihed	51
6.1.5 Afsavn og utilfredshed med materialistiske levevilkår	52
6.2 Coronakrisens betydning for bevægelsen	53
6.2.1 Bevægelsens ækvivalenskæde	55
6.2.2 En ny social orden	57
6.2.3 Frihed som den tomme betegner	59
6.2.4 Enkeltsagsbevægelsers samling	59
6.2.5 Mobilisering i den systemkritiske bevægelse	60

6.3 Delkonklusion	61
Kapitel 7: Bevægelsens mistillid til systemet	62
7.1 Løsninger inden- og udenfor systemet	62
7.2 Mistillid til systemet	63
7.2.1 CTA's vurdering	64
7.3 Delkonklusion	65
Kapitel 8: Konklusion	66
Kapitel 9: Vurdering af undersøgelse	68
9.1 Vurdering af metode	68
9.1.1 Observationer	68
9.1.2 Interviews	68
9.1.3 Undersøgelsens gentagelighed	69
9.2 Vurdering af teori	70
9.3 Vurdering af videnskabsteori	71
Litteratur	73

Kapitel 1: Indledning

1.1 Problemfelt

Coronapandemien¹ har været en skelsættende historisk periode, der gennem to år har haft betydning for hele den danske befolknings liv og hverdag. Den 1. februar 2022 blev der sat et punktum for Covid-19's betydning i hverdagen, da statsminister Mette Frederiksen meddelte, at corona ikke længere betegnes som en samfundskritisk sygdom, og at restriktionerne ikke længere ville have en effekt på befolkningens hverdag (Statsministeriet, 2022).

Corona-hverdagen blev fjernet over natten, men under epidemiens tid er der imidlertid opstået et skel i befolkningen. Majoriteten af den danske befolkning har været indforstået med den førte politik om nedlukninger og restriktioner efter et forsigtighedsprincip, hvor der under nedlukningerne kunne måles en øget grad af tillid til Folketinget og regeringen (J. Andersen et al., 2021, s. 37). En gruppe borgere har dog været uenige med håndteringen og har demonstreret imod restriktioner, coronapas, testkrav og vacciner (Sjöberg & Henningsen, 2021; Sjöberg & Hvilsom, 2021).

Trygfondens årlige måling af befolkningens tillid til institutionerne² i 2020, viste en historisk høj tillid. Tilliden lå på 6,72 point på en 10-punkts skala, hvor 10 repræsenterer høj tillid. I den seneste tryghedsrapport fra 2021, er tilliden faldet til 5,7 på samme skala (J. Andersen et al., 2021, s. 37).

Tilsvarende ændring kan ses i HOPE-projektets seneste tillidsmåling fra februar 2022. Her estimerede HOPE-projektet, at ca. 50 pct. af danskerne havde tillid til regeringen, hvilket er et fald fra ca. 70 pct. i april 2020 (Nielsen et al., 2022, s. 14).

På trods af faldet i tilliden, viser disse tal, at flertallet af den danske befolkning fortsat har høj grad af tillid til regeringen og de politiske institutioner (J. Andersen et al., 2021; Nielsen et al., 2022). Dette står i opposition til den coronakritiske bevægelse, der gik på gaden og demonstrerede for at vise deres utilfredshed (Sjöberg & Hvilsom, 2021).

Ved samfundets tilbagevenden til det normale kan der spørges, om skellet i befolkningen fortsat vil have betydning i Danmark? For hvor er de personer, der var uenige og skeptiske overfor coronahåndteringen nu? Deres kritik er ikke længere lige så udtalt i de etablerede medier og dagblade, da corona ikke på samme måde er nyhedsaktuelt.

¹Fra nu af ændres betegnelsen af covid-19-pandemien til epidemi, da projektet ses i en dansk kontekst.

² Domstolene, politiet, FN, offentlig administration, kommunalbestyrelser, Folketing, Regeringen, EU og partier

Denne undersøgelse tager udgangspunkt i et postpandemisk perspektiv og fokuserer på hvorvidt den bevægelse, der har kritiseret regeringens coronahåndtering, har udviklet sig til noget nyt.

1.1.1 Fortsatte livstegn efter epidemiens ophør

I marts 2022 udgav Center for Terroranalyse (CTA) sin nye terrortrusselsvurdering, hvor der er tilføjet en ny trusselkategori: truslen fra antimyndighedsekstremister- og aktivister (CTA, 2022, s. 38). Ifølge rapporten udspringer gruppen af utilfredshed med epidemien, men de bliver også motiveret af dagsordner, der er løsrevet fra håndtering af epidemien (CTA, 2022, s. 41).

På sociale medier, såsom Facebook, er der fortsat liv i de grupper, der oprindeligt blev etableret ifm. kritik af coronahåndteringen. Sider som Folkebevægelsen for Frihed, Frihedsbevægelsens Fællesråd og Mama In Black er fortsat aktive. Endvidere er der daglig aktivitet på den toneangivende coronaskeptiker, og nu partiformand for Frihedslisten, Flemming Blichers, Facebookside (Blicher, 2022; *Folkebevægelsen For Frihed*, 2022; Frihedsbevægelsens Fællesråd, 2022; Mamma In Black - DK (NY), 2022). Vi finder det interessant, at der fortsat er aktivitet i disse grupper.

Det kan forekomme uklart, hvilke mærkesager disse grupper centrerer sig omkring, da de på sociale medier diskuterer alt fra coronavacciner til krigen i Ukraine (Frihedslisten, 2022b). Der ses dog en gennemgående tendens til at fokusere på individets frihedsrettigheder samt at kritisere systemet (*Folkebevægelsen For Frihed*, 2022; Lehrmann, 2020).

Der findes endnu ikke en fast definition af, hvem disse grupper omfatter, hvorfor det er svært at definere hvem aktivisterne er, samt hvilke mærkesager og værdier de kæmper for. Rapporten har til formål at udfylde dette videnshul, ved at undersøge disse forskellige grupperinger, vi fortsat ser livstegn fra efter epidemiens ophør. Vi har opstillet følgende problemformulering og dertilhørende arbejds spørgsmål:

1.2 Problemformulering

Hvorvidt lever den coronakritiske bevægelse videre efter epidemiens ophør, og hvad er bevægelsens aktivitet et udtryk for?

1.2.1 Arbejdsspørgsmål

1. Hvad karakteriserer den coronakritiske bevægelse efter epidemiens ophør?
2. Hvorvidt kan coronakrisen anses som katalysator for en udvidet kritik mod systemet?
3. Hvorvidt kan den coronakritiske bevægelses aktiviteter anskues som et tegn på mistillid til systemet?

1.3 Begrebsafklaring

I dette afsnit vil vi reflektere over og redegøre for, hvordan bevægelsen bør betegnes. Formålet med rapporten er at undersøge, hvordan den coronakritiske bevægelse viderefører kritikken efter epidemiens ophør. Hertil ligger et definatorisk problem ift. hvorvidt det kan defineres som en bevægelse, og hvad bevægelsen i så fald bør kaldes.

1.3.1 Coronakritikere som en social bevægelse

Vi finder det relevant at definere, hvordan vi anser gruppen af forhenværende coronakritikere som en social bevægelse, for at skabe en højere målingsvaliditet.

Til dette benytter vi Silas Harrebye og Bjørn Thomassens definition af fænomenet, der har fokus på individerne som aktivister i sociale bevægelser: "Sociale bevægelser består af forskellige celler af aktivister og løst tilknyttede deltagere og livsstilsstøtter" (Harrebye & Thomassen, 2015, s. 17). Vi benytter denne definition af sociale bevægelser, da bevægelsen er sammensat af en bred skare af aktivister med flere forskellige mærkesager.

1.3.2 Definitioner af bevægelsen

I tiden med restriktionerne blev bevægelsen beskrevet som coronakritikere eller coronaskeptikere, da kritikken især forholdt sig til regeringens tiltag og håndtering ifm. epidemien (Lindquist Ejlerskov et al., 2021).

Denne rapport skrives i perioden efter restriktionernes ophør, hvortil det kan forekomme upræcist at kalde bevægelsen for coronakritiske eller –skeptiske. Under restriktionerne var tiltagene aktuelle og konkrete, hvilket også afspejlede sig i dele af bevægelsens kritik (Lindquist Ejlerskov et al., 2021). Selvom bevægelsens kritik i skrivende stund fortsat forholder sig til coronakrisen, kan vi samtidig se, at grupperne forholder sig kritisk overfor flere emner, hvorfor en bredere definition er mere passende. I litteraturen bruges der forskellige betegnelser til at beskrive den bevægelse, eller lignende bevægelser, som denne undersøgelse forholder sig til.

Som nævnt, skriver CTA, at der under epidemien i Danmark er opstået protestgrupper og løst sammensatte netværk, som de opdeler i to former for antimyndighedskritik. Disse skelnes således: *antimyndighedsektremisme*, der bruger og opfordrer til voldelige midler og *antimyndighedsaktivisme*, som bruger ikke-voldelige midler (CTA, 2022, s. 39). Rapporten viser, at antimyndighedsektremister- og aktivister ofte er til stede i de samme onlinemiljøer samt fysiske miljøer, hvilket derfor kan føre til en relativ hurtig radikaliseringsproces fra aktivist til

ekstremist (CTA, 2022, s. 40). Det relevante i CTAs rapport er, at den beskriver en lignende kritik af myndigheder, som også eksisterer i vores genstandsfelt.

En anden betegnelse, som også bruges til at beskrive bevægelsen, er konspirationsteoretikere. Et dansk studie³ vedrørende konspirationsteoriens spredning i coronakritiske facebookgrupper beskriver bl.a., hvordan konspirationsteorien 'The Great Reset'⁴ har fået momentum under epidemien (Bengtsson, Mette et al., 2021, s. 10). Konspirationsteoretisk diskurs kan, bl.a. kendetegnes ved en negativ holdning til samfundsinstitutioner såsom regeringen, forskningsinstitutioner, sundhedsmyndigheder og journalistiske medier og kan hermed, ifølge studiet, anskues som en generel kritik af det etablerede system (Bengtsson et al., 2021, s. 16).

1.3.3 Den systemkritiske bevægelse

Med henblik på ovenstående, vælger vi at veksle mellem at beskrive bevægelsen som *den coronakritiske bevægelse* og *den systemkritiske bevægelse*, for bedre at kunne indkapsle overgangen fra coronakritik til systemkritik. Når vi beskriver bevægelsen retrospekt ifm. epidemien, omtales de som den coronakritiske bevægelse. Vi benytter betegnelsen *systemkritisk bevægelse*, når vi refererer til en kontekst, hvor der indgår en bredere kritik af systemet.

En definition på systemkritik fra Den Store Danske lyder således: "En systemkritiker er en person, der udtrykker kritik af det herskende politiske system og dets ideologi, frem for alt af dets undertrykkelse og tvang" (Den Store Danske, 2020).

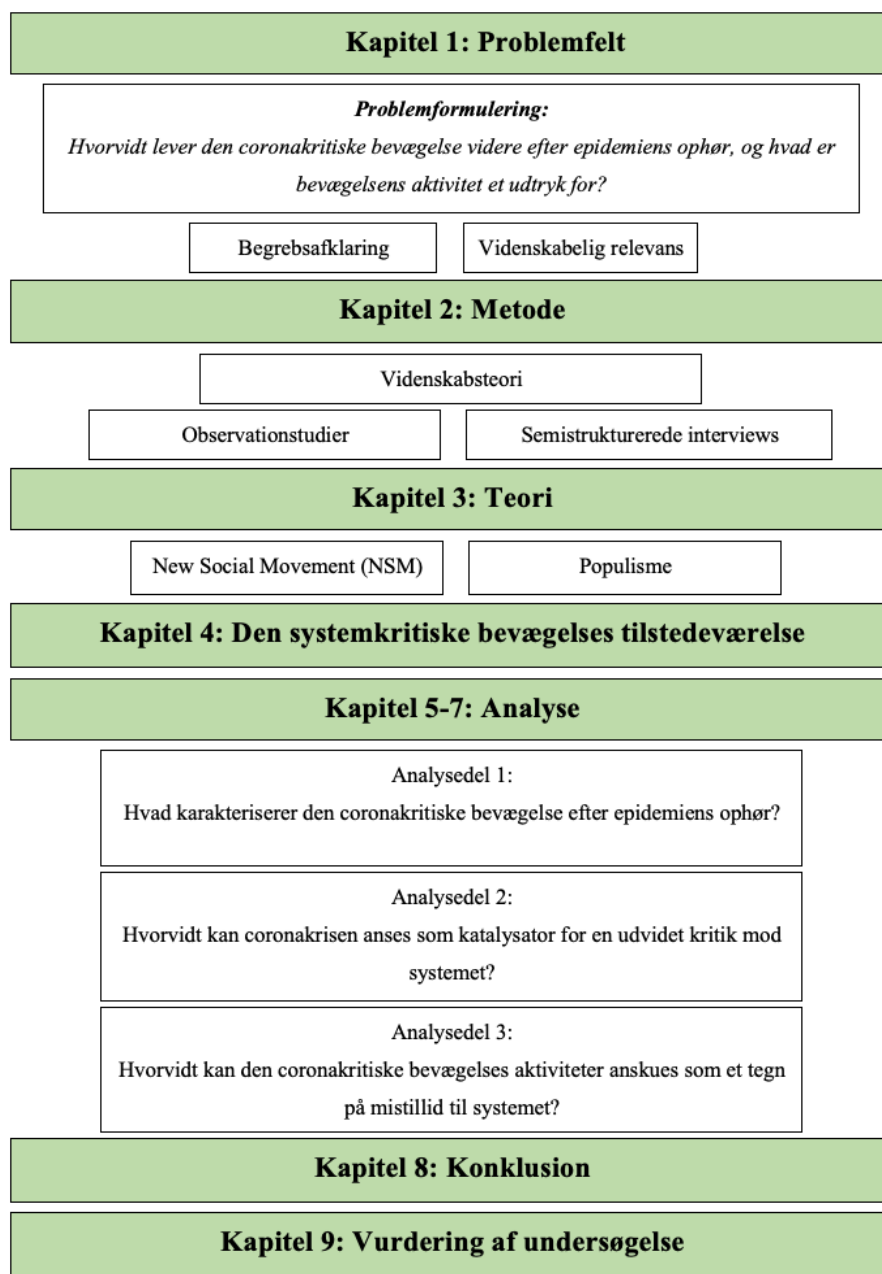
Vi er velvidende om, at 'systemkritik' gængs bruges om borgere, der kritiserer undertrykkende magthavere eller systemer. Dog er vi igennem denne begrebsafklaring kommet frem til, at det bedst anvendelige udtryk, for den undersøgte bevægelse er 'systemkritik', med forbehold for ovennævnte forskel. Dermed henviser vores definition af systemkritikere til de personer, der har været en del af den forhenværende coronakritiske bevægelse, og som udtrykker en systemkritik, der udspringer af kritik under epidemien og fra deres "frihedsværdier". Når vi i undersøgelsen betegner individerne i bevægelsen som systemkritikere, henviser vi derfor til 'systemkritiske individer fra den coronakritiske bevægelse'.

³ Conspiracy theories during the Covid-19 pandemic - the case of Denmark

⁴ The Great Reset er et initiativ, der vil omforme det globale samfund og økonomien; pandemien ses som en mulighed for bl.a. at implementere bæredygtige industrier. Dette præsenteres af prins Charles samt Klaus Schwab, formand for World Economic Forum (WEF). Ifølge konspirationsteoretikere, er "The Great Reset en strategisk plan etableret af den globale magtelite, der har til formål at ændre samfundet og økonomien i en negativ sammenhæng. Covid-19 er i denne forståelse en planlagt pandemi, hvor restriktionerne havde til formål at frembringe et økonomisk kollaps, til fordel for magtfulde kapitalister (Robinson et al., 2021)

1.4 Analysestrategi

I dette afsnit vil vi beskrive rapportens struktur, herunder undersøgelsens analysestrategi. Hertil vil vi beskrive, hvordan metode og teorier relaterer sig til hinanden undervejs i analysen. Nedenstående figur illustrerer rapportens opsætning:

Figur 1. Illustrerer projektets opsætning

Vi vil i begyndelsen af rapporten beskrive vores videnskabsteoretiske overvejelser, som relaterer sig til det metodiske arbejde. Undersøgelsen er kvalitativ, hvortil vi benytter både fysiske- og online observationer samt interviews, som præsenteres i kapitel 2. Grundet vores eksplorative tilgang i begyndelsen af undersøgelsen, vil vi præsentere det metodiske arbejde

før teoriafsnittet, da den indsamlede empiri i stort omfang danner grundlag for de valgte teorier. Dog skal det ikke forstås som en statisk proces, da vi på forhånd havde gjort os tanker om, hvilke teorier, der kunne understøtte vores undersøgelse.

Efterfølgende vil vi præsentere rapportens teorier, hvor vi har valgt at benytte hhv. Ronald Ingleharts teori om nye sociale bevægelser (NSM), Anders Ejrnæs og Silas Harrebyes forskning om sociale bevægelser under kriser, samt Ernesto Laclau og Jan Werner Müllers forståelse af populisme. Samlet danner disse en teoretisk ramme for at forstå, hvorfor sociale bevægelser opstår under kriser, og hvorvidt kritik af systemet medvirker til konstruktionen af en populistisk bevægelse.

Inden analysen vil vi præsentere resultaterne fra de udførte observationer, som led i besvarelsen af det første arbejdsspørgsmål. For bedst at kunne besvare problemformuleringen, er analysen inddelt i tre analysedele.

I kapitel 5, vil vi i den første analysedel undersøge karakteristikken af den coronakritiske bevægelse, med henblik på at afklare, hvad der kendetegner deres kritik mod 'eliten'. Kapitlet vil hovedsageligt inddrage perspektiver fra Laclau og Müllers populismeteorier for at undersøge, hvorvidt populistiske træk kan identificeres.

I kapitel 6, vil vi undersøge, hvorvidt coronakrisen kan anses som en katalysator for en udvidet kritik mod systemet. I denne analysedel vil vi inddrage perspektiver fra både Laclaus populismeteorier og teori om nye sociale bevægelser (NSM). Perspektiver fra NSM-teorien vil beskrive, hvordan coronakrisen skaber en oplevet trussel for bevægelsens værdier, hvor Laclaus teori vil belyse, hvordan informanterne fremstiller en række krav, der søger at bryde med den opfattede trussel.

I kapitel 7, den sidste analysedel, vil vi belyse, hvorvidt bevægelsens aktiviteter kan anskues som et tegn på mistillid til systemet, hvor vi overvejende vil inddrage perspektiver fra Ejrnæs og Harrebyes forskning om nye sociale bevægelser.

Vi vil i samtlige analysedele overvejende bruge empiri fra de udførte interviews for at belyse de forskellige fokuspunkter. Vi vil undervejs i alle analysedele også inddrage perspektiver fra observationerne for at undersøge, hvorvidt de synspunkter informanterne bidrager med, kan kobles til den større bevægelse.

Efter analysen følger en konklusion på undersøgelsens resultater. Slutteligt følger en vurdering med refleksioner over til- og fravalg undervejs i undersøgelsen, samt svagheder ved disse.

1.5 Videnskabelig relevans

I dette afsnit viser vi, hvordan undersøgelsen relaterer sig til eksisterende forskning på området. I litteratursøgningen til denne undersøgelse har vi fundet en overvægt af kvantitative undersøgelser om coronakritiske- og skeptiske individer og grupper.

Flere af forskningsartiklerne fokuserer på at karakterisere, hvilke ideologier, religioner og opførelser, der kendetegner coronakritikere, samt hvorfor de er skeptiske overfor coronavacciner- og restriktioner.

Artiklen Culture Wars and COVID-19 Conduct: Christian Nationalism, Religiosity, and Americans Behavior During the Coronavirus Pandemic undersøger skepsis overfor corona i en bestemt amerikansk befolkning. Studiet konkluderer, at den undersøgte gruppe er ydre højrefløjstøtter, der dyrkede en 'Trumpsk' ideologi af kristendom. Kritikken af coronakrisen, hos gruppen, er altså relateret til politiske ideologier og identiteter (Perry et al., 2020).

Et andet lignende studie fra Østrig Do conspiracy theory and mistrust undermine people's intention to receive the Covid-19 vaccine in Austria undersøger, hvorvidt mistillid og konspirationsteorier underminerer folks valg om at lade sig vaccinere. Studiet illustrerer, at faktorer såsom politisk mistillid, eksponering for konspirationsteorier og populistiske holdninger kan påvirke villigheden til at lade sig vaccinere (Knobel et al., 2022).

På samme måde viser studiet, Constituent Covid-19 apocalypses: contagious conspiracism, 5G, and viral vaccinations, at mange mennesker på tværs af klasse, har en tendens til at tro på konspirationsteorier. Konspirationsteorierne kan have forskellig karakter, hvilket kan have betydning for deres indflydelse på demokratiet (Sturm & Albrecht, 2021).

Studiet The psychological burden of the COVID-19 pandemic is associated with anti-systemic attitudes and political violence tester, hvorvidt pandemien har haft direkte betydning for skabelsen af systemkritiske tendenser, som udtrykkes gennem voldsomme demonstrationer. Der konkluderes, at pandemien har medført øgede politiske uroligheder pga. hårde restriktioner, hvilket har forstærket den allerede eksisterende utilfredshed i de pågældende lande (Bartusevičius et al., 2021).

Et andet studie Understanding how the Australian vaccine-refusal movement perceives itself konkluderer, at respondenternes selvbillede som coronaskeptikere bliver forstærket af hinanden, og gruppeidentiteten bliver stærkere ved negativ omtale (Rozbroj et al., 2022).

Kvalitative studier forholder sig også til emnet. Studiet Unvaxxed: A Cultural Study of the Online Anti-Vaccination Movement konkluderer pba. en social medie analyse af anti-vaxxeres kommunikation i USA, at anti-vaxxere ser sig selv som sundhedseksperter og -forkæmpere. Deres holdninger bliver skabt og forstærket gennem de netværk, som de deltager i på nettet, der reframer vaccine- og sundhedsinformation (DiRusso & Stansberry, 2022). Andre undersøgelser bekræfter samme konklusioner (Motta et al., 2021).

Et lignende dansk studie, Når konspirationsteori bliver til konspiration, viser også, hvordan levestedsskaber i Danmark oplever og erfarer epidemiens politiske slagside, hvilket påvirker fællesskaberne til at konspirere mod det danske demokrati og den offentlige, politiske debat (Lehrmann, 2020).

Vi har bl.a. draget inspiration fra ovenstående forskning, ved at inddrage teorier om populisme til at forstå fænomenet. Derudover har vi medtaget aspektet om konspirationsteoriens betydning for bevægelsens kritik mod systemet, og undersøgt hvorvidt epidemien har forstærket mistilliden til det politiske system.

Selvom nogle af de fremlagte forskningsartikler har en lignende tilgang til forskningsfeltet, tager vores undersøgelse udgangspunkt i en postpandemisk og dansk kontekst.

På baggrund af oversigten argumenterer vi for, at denne undersøgelse kan bidrage med ny, kvalificeret viden, som ikke findes i eksisterende forskning.

Størstedelen af de præsenterede videnskabelige artikler, er kvantitative undersøgelser, hvorfor det ses som relevant at bidrage med en kvalitativ undersøgelse. Derudover er undersøgelsens fokus - nemlig den coronakritiske bevægelse, der stadig eksisterer efter epidemiens ophør i Danmark - et næsten uberørt forskningsfelt.

Kapitel 2: Metode

I dette kapitel vil vi præsentere vores videnskabsteoretiske overvejelser. Herefter vil vi beskrive undersøgelsens metoder, herunder observationer og interviews.

2.1 Videnskabsteoretiske overvejelser

Vi søger inspiration hos fænomenologien, da vi ønsker at belyse, hvordan individerne i den systemkritiske bevægelse oplever problematikker i samfundet samt i det politiske system, i deres hverdag. Vi mener, at et sådan fokus bidrager til at forstå vores genstandsfelt, idet bevægelsen er sammensat af individer, der alle har individuelle holdninger eller grunde til at indgå i bevægelsen. Hermed har vi undersøgt de systemkritiske individers livsverden, med inspiration fra den fænomenologiske epistemologi og ontologi, som er præget af en søgen efter at forstå meningen i verdens konkrete virkelighed (Rendtorff, 2013, s. 260).

2.1.1 Livsverden og intersubjektivitet

Fænomenologien forstår 'det sociale' gennem intersubjektivitet, som er forholdet mellem subjekter, der deler en fælles livsverden - dette muliggør at beskrive menneskets væren i verden (Rendtorff, 2013, s. 272). Ifølge fænomenologien er livsverdenen en intersubjektiv konstruktion, der medfører visse konsensusdannelser og normalitetsforventninger. I denne undersøgelse kunne dette f.eks. forankre sig i medlemmer af den coronakritiske bevægelses holdning til coronavaccinen eller vaccinepasset. Situationer, der ikke stemmer overens med det 'normale' (anomalier), kan føre til modifikationer i subjektets intersubjektive forståelse af verdenen (Juul, 2017, s. 82).

I denne undersøgelse vil vi med et fænomenologisk perspektiv undersøge, hvorvidt epidemien har fordret, at informanternes forståelse af systemet har forandret sig, samt hvordan dette påvirker deres systemkritiske aktivitet. Det er informanternes livsverden og væren i denne, der er udgangspunktet for den empiri, vi indhenter i interviewene og observationsstudierne (Rendtorff, 2013, s. 263).

Informanternes oplevelser som coronakritiske individer er betydningsfulde for at forstå, hvordan bevægelsen kan karakteriseres samt hvad deres aktivitet er et udtryk for (Rendtorff, 2013, s. 267).

2.1.2 Epoché og ‘til-sagen-selv’

Fænomenologien er en konkret og kontekstbundet videnskabsteori, hvor forskeren udformer dybdegående refleksioner om informanternes oplevelser og holdninger, pba. at placere sig selv i informanternes sociale virkelighed. Vi benytter den metodiske tilgang kaldet epoché eller ‘at sætte sine fordomme i parentes’, i både observationsstudierne og ved interviews. Derudover bruges konceptet ‘at gå til sagen selv’, hvilket refererer til ønsket om at undersøge den direkte erfaring, samt at indsamle viden gennem en intuitiv sansning af verden, uden at have en teoretisk forståelse af fænomenet inden empiriindsamlingen (Rendtorff, 2013, s. 266–267).

Slutteligt argumenterer vi for, at den fænomenologiske tilgang bidrager med relevante aspekter om undersøgelsens genstandsfelt, da der, som nævnt, ikke eksisterer empirisk forskning om den undersøgte bevægelse på nuværende tidspunkt (Juul, 2017, s. 74). Derfor er det ideelt at få indblik i, hvad bevægelsens medlemmer forstår, ved at lære deres fremmede livsverden at kende (Juul, 2017, s. 74). På denne måde kan vi undersøge, hvad den systemkritiske bevægelse er et udtryk for ved at lytte til informanternes udsagn, ud fra overbevisningen om, at ingen er større eksperter på systemkritikeres forestillingsverden end systemkritikeren selv (Juul, 2017, s. 74).

2.2 Observationer

Før interviewprocessen foretog vi, som nævnt, observationer både fysisk og digitalt. Vi har overvejende arbejdet uden en teoretisk ramme i begyndelsen af undersøgelsen, både ved gennemførelsen af observationer samt i udarbejdelsen af en tematisk interviewguide. Hermed har vi, også ifm. vores videnskabsteoretiske overvejelser, ladet det undersøgte felt danne grundlag for teorivalg, snarere end at arbejde med en på forhånd givet teoretisk ramme. Vi har dog haft tanker om hvilke teorier, der kunne være behjælpelige til at frembringe relevant viden; dermed har vi undervejs arbejdet i en vekselvirkning mellem induktion og deduktion (L. B. Andersen et al., 2012, s. 73).

I de følgende afsnit vil vi præsentere vores metodiske overvejelser vedrørende observationer, hvor vi i kapitel 4 vil præsentere resultaterne af observationerne.

2.2.1 Digitale observationer

I begyndelsen af denne undersøgelse bemærkede vi, at en del af aktiviteten i den coronakritiske bevægelse fandt sted digitalt. Brugen af digitale observationer var del af en snowballing proces for at danne et overblik over grupper, aktiviteter mm., som relaterer sig til den coronakritiske bevægelse (Larsen, 2018, s. 212).

Aktivitet på sociale medier er relevant at inddrage, for at give et nuanceret billede af bevægelsens udbredelse (Larsen, 2018, s. 203), hvortil det også bliver muligt at relatere informanternes udtalelser til holdninger, som udtrykkes digitalt. Tilgangen til det digitale felt har været at kortlægge forskellige aktiviteter og inddrage relevante beskrivelser. Hermed hører arbejdet under ikke-deltagelse, da vi blot har observeret uden at interagere med individer fra de forskellige grupper (Larsen, 2018, s. 218).

Det er vigtigt at pointere, at metoden er brugt særdeles begrænset, da vi overvejende har benyttet den i begyndelsen af undersøgelsen. Yderligere er det for at give et overblik over, hvordan genstandsfeltet tager del i et større fænomen, hvor informanternes udtalelser relaterer sig til de holdninger, som bl.a. udtrykkes digitalt. Grundet den begrænsede brug af metoden, har vi derfor afholdt os fra at observere og beskrive den digitale aktivitet yderligere såsom diskussioner og indlæg.

2.2.2 Fysiske observationer

For at efterstræbe fænomenologiens ideal om epoché samt at få en forståelse for, hvorvidt den coronakritiske bevægelse lever videre efter epidemiens ophør, fandt vi det relevant at deltage i en demonstration, hvor systemkritik er gennemgående. Den 19. marts 2022 afholdtes demonstrationen 'World Wide Rally for Freedom 7.0'; en demonstration, hvor de primære punkter på programmet var frihed, ytringsfrihed og menneskerettigheder (*WORLD WIDE RALLY FOR FREEDOM 7.0* | Facebook, 2022).

Her tilegnede vi os viden om vores genstandsfelt, som senere kunne inddrages i interviewprocessen. Særligt observationsstudierne har været et forsøg på at 'sætte vores forforståelse i parentes' og analysere vores genstandsfelt som 'sagen selv' (Rendtorff, 2013, s. 261). Vi er dog opmærksomme på, at det kan diskuteres, hvorvidt dét at sætte sin egen forforståelse i parentes kan opretholdes, da flere betoner hvordan mennesket er indlejret i dets historiske sammenhæng (Juul, 2017, s. 72). Vi er bevidste om, at vi til en vis grad medbringer vores viden og forståelse af genstandsfeltet til observationerne, til trods for at vi bestræber os på at 'sætte vores forforståelse i parentes'.

Demonstrationen fandt sted på Rådhuspladsen i København. Grundet den relativt korte tidsramme for undersøgelsen, har det ikke været muligt at foretage et længere observationsstudie. Den observerede demonstration er en del af en række demonstrationer ved samme navn, hvoraf den næst afholdte 'World Wide Rally for Freedom 8.0' først afvikledes d. 21. maj 2022 (se bilag 1).

Ved at observere demonstrationen 'World Wide Rally for Freedom 7.0' fik vi indsigt i bevægelsen, som vi vil analysere ud fra vores teori. Til demonstrationen fik vi et indblik i, hvilke motivationer deltagerne havde for at deltage via taler, råb, skilte samt generel interaktion.

2.2.2.1 Design af observationsstudiet

I den indledende fase udarbejdede vi en observationsguide for at skitsere de situationer eller handlinger, der var særligt vigtige at observere, for at sikre en stringent observation på tværs af gruppen (Vindrola-Padros, 2020, s. 68). Observationsguiden er opdelt i overordnede temaer: 'hvad består fællesskabet af?' og 'hvad demonstrerer de for?' (se bilag 5a).

Inden observationerne etablerede vi en fælles rolle for gruppen: 'observatør som deltager', hvilket betyder en moderat og passiv deltagelse, hvor deltagerne i det observerede felt er opmærksomme på observatørens rolle (Gold, 1958, s. 221). Til demonstrationen deltog vi fra sidelinjen, og dermed ikke aktivt i demonstrationen. Visse medlemmer af gruppen fik mulighed for at interagere med deltagerne til demonstrationen og gjorde dermed opmærksom på deres rolle som observatør, hvor andre forholdte sig passive.

Inden vi indtog felten, var det ikke nødvendigt for os at opsøge demonstrationens organisatorer eller deltagere, for at få adgang til felten, da demonstrationen var offentlig og fri til deltagelse.

2.2.2.2 Under observationerne

Til demonstrationen tog vi feltnoter med formålet om at behandle feltnoterne efter demonstrationens afslutning. Vi udarbejdede beskrivende feltnoter, som havde til formål at beskrive, så detaljeret som muligt, hvad vi som observatører så, hørte og følte i felten, hvilket bl.a. indebærer at beskrive omfanget af demonstranter samt demonstrationens form og stemning (Lowndes et al., 2018, s. 8).

Under demonstrationen valgte vi at opdele gruppen således, at to personer primært observerede efter temaet 'hvad består bevægelsen af', mens de resterende tre primært observerede efter temaet 'hvad demonstrerer de for', så vi kunne beskrive demonstrationen

på forskellige måder (Lowndes et al., 2018, s. 9). Dog begrænsede det os ikke fra at nedskrive observationer, der faldt uden for de tildelte fokusområder. At have flere til at observere et felt ledte til rigere beskrivelser, da hver observatør netop beskrev bestemte aspekter af demonstrationen forskelligt. Det medvirkede til, at vi kunne indsamle yderligere detaljer, som samlet set skaber et nuanceret billede af demonstrationen (Lowndes et al., 2018, s. 11).

2.2.2.3 Refleksiv praksis i et felt

Ved undersøgelsen af et felt skal der tages højde for ens egen refleksive praksis. I den forbindelse er det nødvendigt at håndtere felten og personerne heri med omhu, da de, der indgår i felten, potentielt kan blive påvirket negativt. Dette gør sig gældende for både observationer og interviews (Nyberg & Delaney, 2014, s. 11–12). Informanterne skal tilgås hensynsfuldt for at undgå at skabe en følelse af miskendelse hos dem. For at undgå dette, er det væsentligt, ikke at skabe en falsk bevidsthed hos den bevægelse, som vi undersøger (Nyberg & Delaney, 2014, s. 17). Det betyder konkret, ikke at fremlægge udtalelser, der ikke afspejler deres egne oplevelser og erfaringer (Rendtorff, 2013).

I udarbejdelsen af feltnoterne var vi opmærksomme på, at egne opfattelser og fordomme ikke måtte påvirke måden, hvorpå feltnoterne blev nedskrevet. Det er en svær praksis ikke at påvirke feltet, men det er et ideal, vi tilstræber os, og som vi løbende er opmærksomme på i undersøgelsen (Nyberg & Delaney, 2014, s. 11–12). Idealet om at tilgå feltet så upåvirket som muligt, hænger endvidere sammen med vores fænomenologiske ståsted.

2.3 Interviews

Vi har foretaget fire interviews, med formålet om at få et indblik i de valgte informanternes livsverden. Det er med henblik på at belyse deres oplevelser af den systemkritiske bevægelse, samt hvordan og hvorfor informanterne fortsat stiller sig kritiske overfor systemet (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 223).

2.3.1 Informanter

Ved udvælgelsen af informanter, tog vi bl.a. udgangspunkt i den observerede demonstration for at få kontakt til relevante informanter med tilknytning til bevægelsen. Vi drager inspiration fra Steiner Kvale og Svend Brinkmanns refleksioner vedrørende *analytisk generalisering*. Vi vil hertil argumentere for, at fire informanter fra samme bevægelse kan

bidrage med aspekter, der skaber rammen for en dybere analyse pba. af Kvale og Brinkmanns argument om analytiske generalisering (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 334).

Vi har i rapporten valgt at sløre informanternes navne og dele af deres identitet, da vi mener, at det relevante i de udførte interviews er de holdninger, de udtrykker og ikke deres person. Vi har valgt at lave en sløring af informanterne og ikke en fuld anonymisering, da vi anser deres individuelle positioner i miljøet som væsentlige for undersøgelsen (Kristensen, 2019, s. 89).

Den første informant er Zakarias på 33 år, som har været selvstændig siden 2014. Han er uddannet fra Copenhagen Business School (CBS) i International Business and Politics, og uddannet fysioterapeut. Tidligere har Zakarias deltaget i et dansk tv-program om hans kritik af systemet og regeringens håndtering af coronakrisen (Bilag 7).

Den næste informant er Anders på 29 år, som ejer et privat hjemmeplejefirma. Anders har tidligere medvirket i et radioprogram vedrørende systemkritik i forlængelse af regeringens coronahåndtering (Bilag 8).

Den tredje informant er Mikkel på 27 år, som er uddannet danseinstruktørassistent og uddannet lydtekniker. Han er medarrangør af forskellige events, koncerter, demonstrationer og producerer systemkritisk, politisk musik, som bl.a. relaterer sig til coronakrisen (Bilag 9).

Sidste informant er Victoria på 30 år, som er lærerstuderende og stifter af et politisk parti. Hun blev sigtet for at dele et billede, på Facebook, af Mette Frederikssens ansigt påklisset en brænderne dukke (Bilag 10, s. 4).

2.3.2 Interviewguide

Vi drager inspiration fra Kvale og Brinkmanns forståelse af fænomenologien i interviewene. I interviewprocessen har vi haft i sinde at forstå informantens livsverden, og indhente beskrivelser med henblik på senere at kunne fortolke betydningen af de beskrevne fænomener. For at kunne berøre bestemte temaer i vores interviews, og samtidig være åbne for informantens beskrivelser, har vi udarbejdet en semistruktureret interviewguide (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 49).

Interviewguiden blev udformet efter en skabelon, som udgjorde to søjler: interviewspørgsmål og formål. Hertil var interviewspørgsmålene opdelt tematisk og bestående af hhv.: baggrundsviden, corona, tillid, aktivitet under corona, aktivitet efter corona og fællesskab (se bilag 6). Intentionen med interviewguiden var at skabe samme

udgangspunkt for at få afdækket forskningstemaerne hos de forskellige interviewere, da alle gruppens seks medlemmer, har ageret som primær interviewer eller sekundær interviewer. En måde det også har været muligt at imødekomme det samme udgangspunkt, har været at informere informanterne om interviewets formål på forhånd (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 185). Spørgsmålene i interviewguiden er formuleret som åbne spørgsmål. Dette er med henblik på at give mulighed for at afvige fra interviewguiden, ved at informanten kan uddybe sine svar, samt at der kan stilles nye eller opfølgende spørgsmål undervejs (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 185).

Behandlingen af vores interviews foregik ved at interviewene blev optaget og efterfølgende transskriberet. Transskriberingen er udformet i skriftsprog, så talefejl, længere pauser, ordsøgningsmarkører eller lignende, udelades (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 246).

2.3.3 Kodning

Efter transskriberingen foretog vi kodninger af de udførte interviews. I kodningsprocessen tog vi udgangspunkt i Jennifer Fereday og Eimear Muir-Cochranes tilgang til kodningsarbejde, som vist i Demonstrating Rigor Using Thematic Analysis: A Hybrid Approach of Inductive and Deductive Coding and Theme Development. Fereday og Muir-Cochrane anvender en hybrid tilgang til kodning vha. både deduktive og induktive koder, hvilket vi på samme måde har gjort.

Ved at gøre brug af denne metode, har det været muligt at sikre en tæt teoretisk ramme samtidig med, at det har givet mulighed for at frembringe ny viden fra empirien. Ved at kode empirien har det været muligt at systematisere dataen, og dermed identificere nogle overordnede tematikker i informanternes udtalelser (Fereday & Muir-Cochrane, 2006, s. 83).

Vi har i alt udarbejdet tre kodebøger; en NSM kodebog, en populisme kodebog samt en induktiv kodebog. Hver kodebog er opdelt i flere individuelle koder, som indkapsler teoriernes forskellige aspekter (Bilag 11).

De enkelte koder i kodebøgerne er tredelte ved en betegnelse, definition og en beskrivelse af, hvordan koden forventes at kunne findes i empirien (Fereday & Muir-Cochrane, 2006, s. 85). Vi gennemgik i fællesskab teori og skrev koder, hvorefter vi også gennemgik de enkelte koders definition og beskrivelse for empirien. I udarbejdelsen af kodebøgerne sikrede vi, at de enkelte koder var gensidigt ekskluderende, så det samme teoretiske tema ikke kunne falde under flere forskellige koder (Kelstrup & Lynggaard, 2019, s. 170).

Ved at udarbejde kodebøgerne sammen sikrede vi en højere grad af intern reliabilitet, da alle havde det samme teoretiske grundlag forud for kodningsprocessen (Kelstrup & Lynggaard, 2019, s. 169). I nedenstående figur vises et eksempel på en kode i kodebøgerne:

Kode 4	
Betegnelse	Ekstraparlamentariske aktiviteter
Definition	Demonstrationer, underskiftsindsamlinger og politisk aktivitet, som foregår uden om den folkevalgte repræsentation
Beskrivelse	Hvordan en demonstration foregår, hvornår informanterne begyndte at demonstrere samt hvilke ekstraparlamentariske aktiviteter som informanterne udøver.

Figur 2. Figuren illustrerer et eksempel fra kodebogen. Se bilag 11 for alle kodebøger.

Under udarbejdelsen af kodebøgerne foretog vi en operationalisering af de enkelte teorier. Dette har vi gjort ved at opdele teorierne i overordnede dele, hvorefter vi har operationaliseret teorien ved at definere, hvordan den forventes at optræde empirisk.

Efter udarbejdelsen af de deduktive kodebøger påbegyndte vi kodningsarbejdet. I begyndelsen af kodningsprocessen foretog vi en kodetest, hvor samtlige gruppemedlemmer kodede de samme 5 sider af et interview. Dette gjorde vi for at sikre, at koderne var stabile og for at øge den interne reliabilitet (Fereday & Muir-Cochrane, 2006, s. 85; Kelstrup & Lynggaard, 2019, s. 169). Efter kodetesten fandt vi ikke markante forskelle og fandt det derfor ikke nødvendigt at modificere kodebøgerne.

I den efterfølgende kodeproces blev gruppens medlemmer opdelt efter kodebøger, så de samme interviews blev kodet flere gange af forskellige personer, og på den måde kunne vi supplere hinanden.

Undervejs i kodningsprocessen skabte vi også induktive koder, som ikke blev indkapslet i de deduktive kodebøger (Fereday & Muir-Cochrane, 2006, s. 88). Til sidst skabte vi den induktive kodebog, hvorefter vi gentog processen med kodning af de induktive koder.

Kapitel 3: Teori

I dette kapitel vil vi præsentere undersøgelsens teoretiske rammesætning. Først vil vi gennemgå teori om New Social Movements af Inglehart suppleret med perspektiver fra Harrebyes og Ejrnæs' forskning. Efterfølgende vil vi gennemgå Laclaus populismeforståelse med supplement fra Müller.

Vores genstandsfelt udspringer af coronakrisen, hvorfor de valgte teorier understøtter hinanden, da begge teorier kan benyttes til at belyse krisers betydning for sociale bevægelser. Derudover spiller teorierne godt sammen, da de ikke binder sociale bevægelser op på ideologisk- eller politisk indhold.

3.1 New Social Movements

Vi gør brug af Ingleharts værdiskifteteori i sammenhæng med Harrebyes og Ejrnæs' forskning om afsavn og utilfredshed. Det er relevant at bruge disse to teorier i samspil med hinanden, da Ingleharts værdiskifteteori kan benyttes med fokus på, hvilken indvirkning *postmaterialistiske værdier* har for den systemkritiske bevægelse. Dette vil blive sat i relation til at forstå, hvilke faktorer der spiller ind, når mennesker i nyere tid, vælger at demonstrere. Denne kobling vil blive lavet i samspil med sociologerne Harrebyes og Ejrnæs' forskning om, hvordan *utilfredshed* og *afsavn* hænger sammen med lovlige ekstraparlamentariske aktiviteter.

3.1.1 Værdiskiftet og de postmaterialistiske værdiers betydning

Inglehart har observeret et værdiskifte, der har påvirket sociale bevægelser samt de værdier, disse bevægelser er baseret på. Værdiskiftet kan kendetegnes ved, at lande med høj grad af velstand, finder *postmaterialistiske-* eller *værdipolitiske værdier* vigtige fremfor *materialistiske-* eller *fordelingspolitiske værdier*. Inglehart definerer bl.a. postmaterialistiske værdier som ytringsfrihed, og idealer om et personligt samfund, hvor borgeren har meget indflydelse og hvor der er rum for nye idéer omkring samfundet (Inglehart, 1990, s. 74–75).

Også i nyere politologisk forskning er det blevet observeret, at den gamle fordelingspolitiske-akse er blevet overlejet af en ny værdipolitisk-akse (Borre, 1995, s. 188).

Frihedsværdier, såsom ytringsfrihed, er vigtige værdipolitiske værdier for den undersøgte systemkritiske bevægelse - hvilket anskues som postmaterialistiske værdier. Personer med postmaterialistiske værdier har, ifølge Inglehart, grundlæggende dækket sine materialistiske behov, og derfor bliver de ikke del af politiske bevægelser, som kæmper for omfordeling af

ressourcer. I stedet bliver de del af sociale bevægelser, der tager udgangspunkt i postmaterialistiske værdier (Inglehart, 1990, s. 392).

Nye sociale bevægelser gør sig bemærket ved deres særegne protestformer, som er rettet mod deres opponent, hvilket typisk er en autoritet (Fabian et al., 2015). I den undersøgte systemkritiske bevægelse kan det eks. ses i kraft af deres vision om mere folkestyre samt modstand mod bureaukratiske og hierarkiske former for lederskab og organisering (se bilag 5b).

Disse teoretiske forståelser af nye sociale bevægelser findes interessante for denne undersøgelse, da demonstrationer under coronanedlukningen viste, hvordan postmaterialistiske værdier kom til udtryk blandt demonstranterne via utilfredshed med manglende frihed og gennemsigtighed i samfundet (Nielsen et al., 2022). Derudover var demonstrationerne rettet mod autoriteter, som regeringen, med et sigte om en nytænkning af demokratiet. Vi kan derfor forvente, at nogle af disse tendenser fortsat gør sig gældende i den kritik, der er udløst af coronakrisen.

3.1.2 Nye sociale bevægelser og enkeltsagsbevægelser

Ifølge Inglehart er nye sociale bevægelser særligt kendetegnet ved, at de ofte er en enkeltsagsbevægelse. Et eksempel på dette er bevægelsen ‘Atomkraft Nej Tak’, hvis eneste mål var at bekæmpe opførelsen af atomkraftværker i Danmark (Jessen, 2011). Protestgruppen ‘Men In Black’, der demonstrerede mod restriktionerne- og håndteringen af epidemien, kan også anskues som en enkeltsagsbevægelse (Sjöberg & Hvilsom, 2021).

Dette medvirker til, at nye sociale bevægelser ikke nødvendigvis er politisk støttede eller organiserede (Inglehart, 1990 s. 392). Enkeltsagsbevægelser kan yderligere kendetegnes ved, at de i langt mindre grad er elitære og i stedet baserer sig på individer med egne værdier og ideologier. Det skyldes, at den enkelte borger i mange tilfælde har adgang til en lige så stor mængde information som en politiker (Inglehart, 1990 s. 372).

Denne beskrivelse er passende for undersøgelsens genstandsfelt, da den systemkritiske bevægelse i mindre grad er elitær og i højere grad baserer sig på individets ideologier. Vi tager dog det forbehold, at det kan diskuteres, hvorvidt vi har at gøre med en enkeltsagsbevægelse, da bevægelser, som vi tidligere har været inde på, forholder sig til flere forskellige sager som ‘MitID, nej tak’ og ‘Stop 5G’; tematikker, vi vil uddybe i analysen.

3.1.3 Kriser, utilfredshed og mobilisering

Ingleharts teori kan sættes i relation til Ejrnæs og Harrebye forskning om afsavn, utilfredshed og ekstraparlamentariske aktiviteter, der er stigende i krisetider.

Da denne undersøgelse fokuserer på, hvordan coronakritik lever videre efter epidemiens ophør, findes det relevant at benytte forskning om krisers indflydelse på ekstraparlamentariske aktiviteter til at belyse, hvordan epidemien kan have influeret den fortsatte coronakritiske bevægelse.

Ejrnæs og Harrebye har undersøgt, hvordan afsavn til ens forventede levestandard skaber utilfredshed; dette er motivationen for at deltage i ekstraparlamentariske aktiviteter (Ejrnæs & Harrebye, 2021, s. 4–5). I denne undersøgelse bruges *utilfredshed* og *afsave*n ikke som begreber, der udelukkende fokuserer på menneskers materialistiske afsavn. Vi er dog bevidste om, at det ifølge Ejrnæs og Harrebye er materialistiske afsavn fremfor postmaterialistiske afsavn, der fører til, at individer deltager i ekstraparlamentariske aktiviteter i krisetider (Ejrnæs & Harrebye, 2021, s. 7–9). Det kan derfor anses som et afsavn, der relaterer sig til fordelingspolitik.

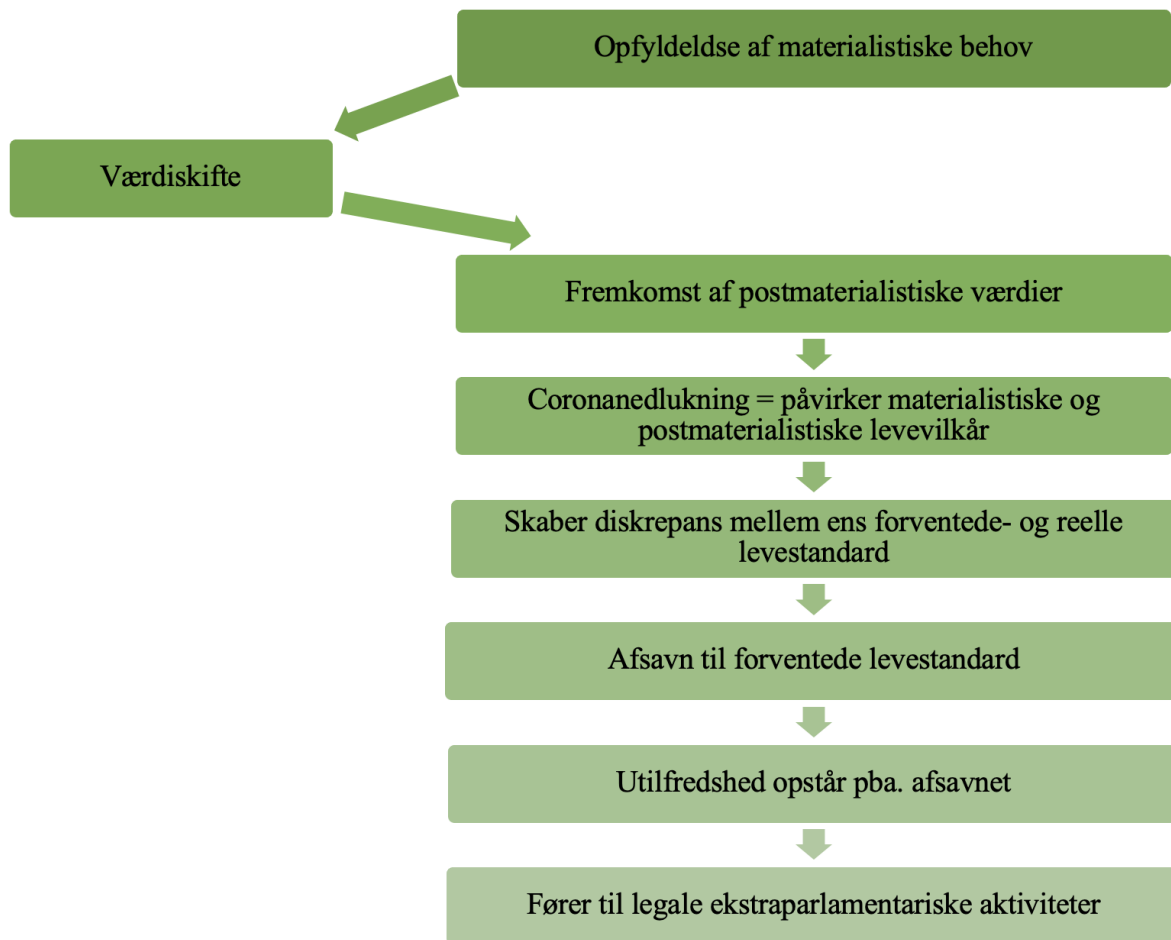
I vores empiri kan begge typer af værdier identificeres dog med den væsentlige tilføjelse, at vores informanter i højere grad betoner postmaterialistiske ‘frihedsværdier’ end de materialistiske afsavn, coronakrisen ellers har medført (Ejrnæs & Harrebye, 2021, s. 1).

Den systemkritiske bevægelse kæmper for flere forskellige sager, der ikke nødvendigvis er direkte relateret til epidemien. Håndteringen af epidemien medførte en oplevet krænkelse af frihedrettigheder, men disse synes stadig truet efter restriktionernes ophør. Et eksempel på dette kan være modstanden mod MitID, som bl.a. bliver diskuteret på Facebook (*Fælles front imod MitID*, 2022). Derfor anvendes Ejrnæs og Harrebyes perspektiver sammenhængende med værdiskifteteorien, hvor utilfredshed og afsavn ses som faktorer der bliver udløst, når mennesker anser deres postmaterialistiske værdier som truede.

3.1.4 Kriser udløser utilfredshed

Ejrnæs og Harrebye konkluderer, at det øgede engagement i ekstraparlamentariske aktiviteter hovedsageligt kommer fra utilfredse borgere (Ejrnæs & Harrebye, 2021, s. 7-9). Borgers utilfredshed viser sig, når der er en diskrepans mellem deres forventede levestandard og deres reelle levestandard. Jo større diskrepansen er, jo mere tilbøjelige er de til at protestere (Ejrnæs & Harrebye, 2021 s. 9). Det mener Ejrnæs og Harrebye også gør sig gældende for

coronakrisen (Beck-Nilsson, 2021; Ejrnæs & Harrebye, 2021, s. 1). Derfor ønsker vi at lave en kort sammenkobling mellem værdiskifteteorien og Ejrnæs og Harrebyes forskning:

Figur 3. Illustrerer sammenkoblingen mellem værdiskifteteorien og Ejrnæs & Harrebyes forskning om afsavn, utilfredshed og ekstraparlamentariske aktiviteter, og hvordan vi anser, at materialistiske- og postmaterialistiske værdiers betydning har for fremkomsten af afsavn.

Kriser kan afstedkomme polarisering, hvilket yderligere kan hænge sammen med den stigende populisme, der lige nu kan ses i Europa både på højre- og venstrefløjen (Ejrnæs & Harrebye, 2021, s. 14). Ifølge Ejrnæs og Harrebye er en mulig forklaring, at aktivister er mere tilbøjelige til at søge fundamentale forandringer i en krisetid i modsætning til stabile perioder, hvor løsninger ofte søges i det eksisterende politiske system og den tilhørende diskurs. Dette medvirker til, at utilfredse individer i højere grad vil kunne identificere sig med førnævnte protester eller andre ekstraparlamentariske aktiviteter end tilfredse individer (Ejrnæs & Harrebye, 2021, s. 10-11). Desuden peger Ejrnæs og Harrebye på, at pludselige kriser kan få et bredere udsnit af befolkningen til at engagere sig i ekstraparlamentariske aktiviteter (Ejrnæs & Harrebye, 2021, s. 13).

Ifølge Ejrnæs og Harrebye har polariseringen, som kan forekomme ifm. ekstraparlamentariske aktiviteter i krisetider, ikke en positiv effekt på demokratiet, da det bl.a. kan svække sammenhængskraften. Ejrnæs og Harrebye peger dog også på, at den stigende ekstraparlamentariske aktivitet kan ses som en positiv værdi for demokratiet, da borgere udtrykker deres holdninger demokratisk, hvorimod alternativet er, at de undlader at deltage. Når borgere demonstrerer, beror det på en tillid til, at de kan udtrykke deres utilfredshed på demokratisk vis (Ejrnæs & Harrebye, 2021, s. 14-15). Ejrnæs og Harrebye påpeger, at det ofte er de mest utilfredse borgere i landet, som demonstrerer, men at ekstraparlamentariske aktiviteter i højere grad ses i de lande med mest politisk tillid og tilfredshed (Ejrnæs & Harrebye, 2021, s. 6).

Ovenstående findes relevant, da Ejrnæs og Harrebyes resultater viser, hvilke faktorer der gør, at nogle personer vælger at mobilisere sig i bevægelser som den systemkritiske bevægelse: utilfredshed og afsavn. Disse faktorer forventes at være kraftigere tilstede i krisetider, da kriser kan medføre polariserende tendenser såsom populisme (Ejrnæs & Harrebye, 2021). I følgende afsnit vil vi derfor gennemgå populismeteorien, da både sociale bevægelser og populistiske tendenser kan opstå i kølvandet af krisetider.

3.2 Laclaus populismeteorien

Da vores empiriske materiale viser en række kritiske holdninger rettet mod 'eliten', heriblandt politikere og de etablerede medier, finder vi det relevant at benytte populismeteorien til at undersøge, hvad aktiviteten i den coronakritiske bevægelse er udtryk for. Vi supplerer Laclaus populismeteorien med Müllers forståelse af populisme, da han bl.a. opererer med begreberne *antielitisme* og *antipluralisme*. Laclau medtager ikke et antipluralistisk aspekt i sin forståelse af populisme, da populister, i Laclaus optik, ikke nødvendigvis hævder at repræsentere det 'sande folk'. I vores empiriske materiale så vi dog en tendens til, at bevægelsen fremfører sig som 'folket for folket', hvorfor det er relevant at inddrage Müllers forståelse af populisme.

Laclau har ikke én bestemt gruppe som analysegenstand, når han undersøger populisme. Endvidere lokaliserer han heller ikke populismen i et bredere strukturalistisk eller funktionalistisk paradigme. Begge disse tilgange er, ifølge Laclau, for simple og unuancerede til at beskrive dannelsen af populistiske bevægelser (Laclau, 2005).

Det er vigtigt at pointere, at vi ikke benytter Laclau i samspil med Chantal Mouffe, men at vi udelukkende benytter Laclaus egne værker om populisme.

Ifølge Laclau er en bevægelse ikke populistisk, blot fordi bevægelsen repræsenterer en bestemt ideologi eller et bestemt politisk indhold. Det betyder, at indhold ikke er populistisk i sin rene form, men derimod afhænger af måden, hvorpå indholdet bliver fremstillet og artikulert (Laclau & Howarth, 2015, s. 153). I princippet er demonstrationen 'World Wide Rally for Freedom 7.0' i sit rene indhold blot en demonstration for 'frihed'. Dermed er det ikke 'kampen for frihed', der gør bevægelsen eller demonstrationen populistisk. Det betyder også, at genstandsfeltet for en analyse, hvor populisme indgår, bør være bevægelsens udtalelser og handlinger. Laclau opstiller følgende forudsætninger for populisme: En formation af en indre antagonistisk front, der adskiller 'folket' fra 'eliten', og en ækvivalent artikulation af anmodninger/krav, der gør fremkomsten af 'folket' mulig (Laclau, 2005, s. 74). Disse forudsætninger udfoldes i følgende afsnit.

3.2.1 Antagonisme

Et centralt element i Laclaus forståelse af populisme, er *antagonisme*. Antagonisme forstås som to poler, hvor 'folket' repræsenterer den ene pol og 'eliten' repræsenterer den anden (Laclau & Howarth, 2015, s. 157).

Ifølge Laclau er der ingen populisme uden en sproglig konstruktion af en fjende, heraf 'magten' eller 'eliten'. 'Folket' er ikke en på forhånd defineret gruppering men skabes gennem artikulation af en antagonistisk modpol. I takt med at 'folkets' modpol bliver udpeget og konstrueret, skabes der samtidig en folkelig pol (Laclau & Howarth, 2015, s. 157). Derfor er det nødvendigt at fremføre hvad der, ifølge bevægelsen, kendetegner 'eliten' førend vi kan karakterisere den systemkritiske bevægelse som populistisk, hvilket vi vil udfolde yderligere i analysen. Antagonisme er altid negativt betonet, men derfra er der ikke en mere konkret definition af, hvilket indhold, Laclau betragter som værende antagonistisk, hvorfor vi mener, at det er nødvendigt at analysere modsætningsforholdet i den konkrete empiriske kontekst.

3.2.2 Anmodninger, krav og ækvivalenskæder

Laclau argumenterer for at genstandsfeltet i en undersøgelse af populisme bør undersøges ud fra følgende analyseenhed: *social demands*, som vi på dansk betegner som *anmodninger* og *krav*. 'Demand' er flertydigt på engelsk, men skal i denne sammenhæng forstås som en 'request' (en anmodning) og et 'claim' (et krav). Det er selve overgangen fra en anmodning til et krav, som er interessant i definitionen af populisme (Laclau, 2005, s. 73).

Laclau beskriver, hvordan en gruppe af mennesker kan være utilfredse med noget (et problem), og derfor anmoder om en løsning på dette. Hvis problemet løses, opfyldes

anmodningen, og der er dermed ikke grundlag for populisme. Hvis anmodningen derimod ikke imødekommes eller forbliver uforandret over en længere periode (f.eks. ved vedvarende restriktioner), fører det over tid til en bevidsthed om lignende problematikker, hvilket fører til en akkumulation af uopfyldte anmodninger. Når det sker, bliver det sværere for det institutionelle system at imødekomme anmodningerne særskilt, hvilket skaber en ækvivalent relation mellem anmodningerne. De uopfyldte anmodninger bliver dermed til krav (Laclau, 2005, s. 74).

I Laclaus optik er tidsperspektivet afgørende, da en længere periode, hvor en anmodning forbliver uopfyldt, fører til en risiko for at der skabes ækvivalens mellem relaterbare uopfyldte anmodninger. I relation til vores genstandsfelt kan dette udmønte sig som et problem, der starter med utilfredshed med restriktioner, som dermed gøres ækvivalente med andre problematikker. Det kan eks. være krav, der relaterer sig til fratagelse af frihed, såsom kritikken mod MitID eller frygt for overvågning gennem mobilnetværket 5G (Bilag 2, s. 2; Bilag 4; Bilag 5b, s. 8).

Hvis anmodningen ikke bliver opfyldt, kan det ifølge Laclau anskues således, at individerne orienterer sig mod andre med samme eller lignende anmodninger (Laclau, 2005, s. 73). Dette kan også beskrives som en ækvivalenslogik; en logik, hvor alle krav på trods af deres differentielle karakter, har en tendens til at samle sig og danne, hvad der kaldes en ækvivalenskæde (Laclau & Howarth, 2015, s. 155). Laclau argumenterer for, at en ækvivalenskæde altid har en anti-institutionel karakter (Laclau & Howarth, 2015, s. 156).

Hvert enkelt krav er splittet, og på den ene side er hvert krav sit eget partikulære selv, mens det på den anden side har ækvivalente koblinger de andre krav. Yderligere beskriver Laclau, at jo mere en ækvivalenskæde udvides, jo svagere bliver forbindelsen mellem de enkelte krav (Laclau & Howarth, 2015, s. 155).

3.2.3 Den tomme betegner

For at 'folket' kan betegnes som en enhed, må der være noget, der repræsenterer ækvivalenskæden som helhed. Når en ækvivalenskæde udvides og forbindelsen mellem de enkelte krav bliver svagere, opstår der et behov for at skabe et samlende symbol, så alle led af ækvivalenskæden kan indgå i kæden. Dermed er der, ifølge Laclau, behov for at skabe *en tom betegner*.

Som vi så til den observerede demonstration, blev forskellige problematikker inddraget, men sloganet "Frihed for Danmark, vi har fået nok!" var rammesættende for

demonstrationen (Bilag 5b, s. 7). Jf. Laclaus definition af den tomme betegner, er sloganet med til at repræsentere forskellige forhåbninger, men alligevel er det tendentielt tomt, da 'folket' i sig selv er flertydigt og ikke en fastdefineret kategori, mens "vi har fået nok" ikke konkret beskriver hvad de har fået nok af (Hansen, 2017, s. 24). Dermed kan den tomme betegner være med til at repræsentere ækvivalenskæden som helhed. Begrebet den tomme betegner er typisk karakteriseret ved en forhåbning om noget bedre i vente forude (Hansen, 2017, s. 24).

3.2.4 Dybere kriser fører til folkelig pol

Laclau benytter endvidere begrebet *dislokation*, der refererer til en ændring eller 'rystelse' i den sociale orden. Ifølge Laclau er populisme ikke bundet op på en bestemt historisk periode. Populisme er derimod mest fremtrædende i perioder med kriser. Perioder med kriser kan beskrives ved, at der opstår dislokationer med institutioner, repræsentation af befolkningen eller samfundet generelt. Populisme fremkommer, når 'magteliten' ikke opfylder de krav, som 'folket' stiller ifm. krisesituationer (Hansen, 2017, s. 17). Set i relation til fremkomsten af systemkritikere i Danmark, har Laclau nogle interessante perspektiver set i lyset af epidemien.

Når sociale forhold dislokteres er det ikke muligt at fortsætte som normalt, hvorfor der vil fremkomme nye artikulationer - og deraf bud på, hvordan dislokationen kan og bør overkommes (Hansen, 2017, s. 16). Dislokation skaber nye mulighedsrum, da den sociale orden ikke længere er givet på forhånd. Derimod er der behov for at konstruere noget nyt, hvilket typisk er konfliktuelt. Det nye består ikke blot i etableringen af en ny orden men består også i, at individer i samfundet transformerer sig selv og skaber nye identiteter (Laclau, 1990, s. 40). Epidemien kan ses som et brud med den sociale orden, der var før krisens indtræden. I forbindelse med dette, er der etableret en kritisk bevægelse af borgere, der overordnet vurderer, at der er behov for en nytænkning af flere aspekter af måden hvorpå, det danske system er struktureret.

3.3 Müllers populismeforståelse

For Müller er kritik af 'eliten' nødvendig i definitionen af populisme men ikke et tilstrækkeligt kriterium alene. Et andet kriterium for populisme er, at populistere hævder at tale på vegne af det 'sande folk' (Müller, 2016, s. 25). Derfor mener Müller, at populisme kan analyseres ud fra to parametre: *antielitisme* og *antipluralisme*.

Müller stiller sig kritisk overfor den tankegang, at populisme relaterer sig til identificerbare socialklasser. Derimod anser Müller nærmere populismen ud fra en forestilling om politik, hvor det moralsk rene 'folk' står i modsætning til de umoralske og korrupte 'eliter' - også kaldet antielitisme (Müller, 2016, s. 42–43). Antielitisme er centralt for Müllers forståelse af populisme, da populistere kritiserer eliten for at være korrupte, umoralske og ikke-repræsentative for folket. Der er således tale om to modpoler; et moralsk rent 'folk' og en korrupt 'elite' (Müller, 2016, s. 43). Antielitisme kan relateres til Laclaus begreb om antagonisme, da der ligeledes opstilles et modsætningsforhold mellem 'folket' og 'eliten'.

Alle bevægelser kan kritisere en elite uden at være populistere, hvorfor Müller pointerer at antielitisme ikke alene kan danne grundlag for en populistisk bevægelse. Dertil præsenteres begrebet antipluralisme. Ifølge Müller fordrer populisme en moralsk påstand om, at populisterne er de sande og eneste repræsentanter for 'folket'. Alle andre der hævder at repræsentere 'folket', er således falske (Müller, 2016, s. 44). Ligeledes benytter populistere sig af et moralsk kriterium, der skelner det gode 'folk' og den dårlige 'elite' (Müller, 2016, s. 54). Dette betegner Müller som antipluralisme.

Kapitel 4: Den systemkritiske bevægelses tilstedeværelse

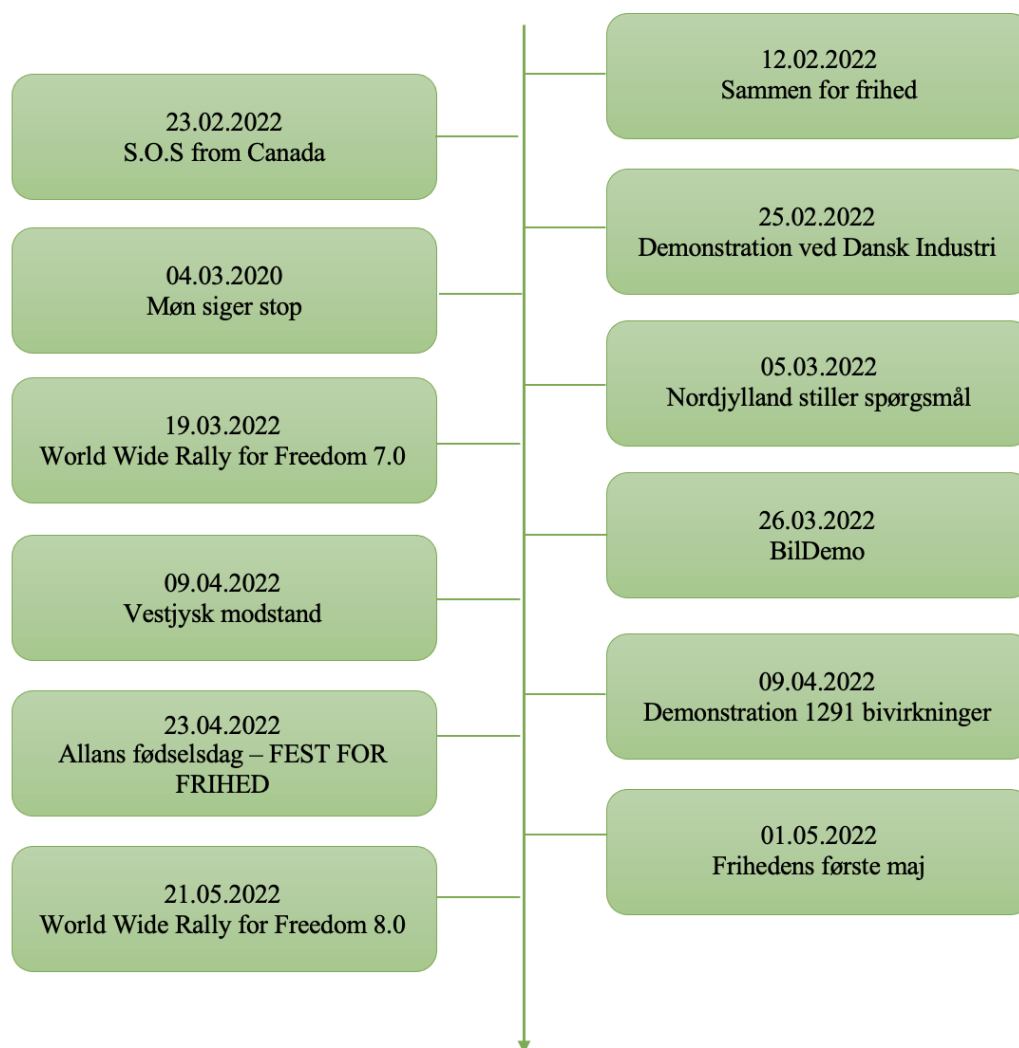
I dette kapitel vil vi kortlægge undersøgelsens genstandsfelt, hvilket indbefatter fortsat systemkritisk aktivitet efter restriktionernes ophør. Det kan tænkes, at aktiviteten fra den coronakritiske bevægelse ville ophøre efter restriktionernes afslutning. Derfor vil vi tydeliggøre, at der fortsat er aktivitet i bevægelsen. Vi vil skildre demonstrationer, online fora og andre aktiviteter med henblik på at belyse deres karakter. Elementerne som inddrages i dette kapitel, er et resultat af de digitale og fysiske observationer, som nævnes i afsnit 2.2.

Kapitlet er med til at besvare den overordnede problemformulering, men da vi ikke inddrager teori, eksisterer kapitlet uafhængigt af analysen. Til kapitlet tilhører bilag 1, 2, 3 og 5b, hvor læseren kan finde en uddybende beskrivelse af hhv. overblik over demonstrationer, online fora, feltnoter samt andre aktiviteter, herunder foredrag, borgerforslag og stiftede partier. Vi vil inddrage citater fra bilagene i de enkelte afsnit for at påpege relevante sammenhænge.

4.1 Demonstrationer

I tiden med restriktioner og coronapas gik hundredvis af danskere på gaden for at demonstrere (Moestrup, 2021; Ritzau, 2021). Efter epidemiens ophør er der fortsat demonstrationer, der udbredes og organiseres i de forhenværende coronakritiske miljøer. I nedenstående figur ses et overblik over demonstrationer, der finder sted efter d. 31.01.2022 og dermed efter restriktionernes ophør.

Figuren forholder sig ikke til mængden af deltagere til de respektive demonstrationer, da det ikke er muligt for os at bekræfte antallet af deltagere. Endvidere er formålet med figuren at vise fortsat aktivitet snarere end udbredelse.

Figur 4. Overblik over demonstrationer i kronologisk opsætning. Se bilag 1 for en uddybende beskrivelse af demonstrationerne.

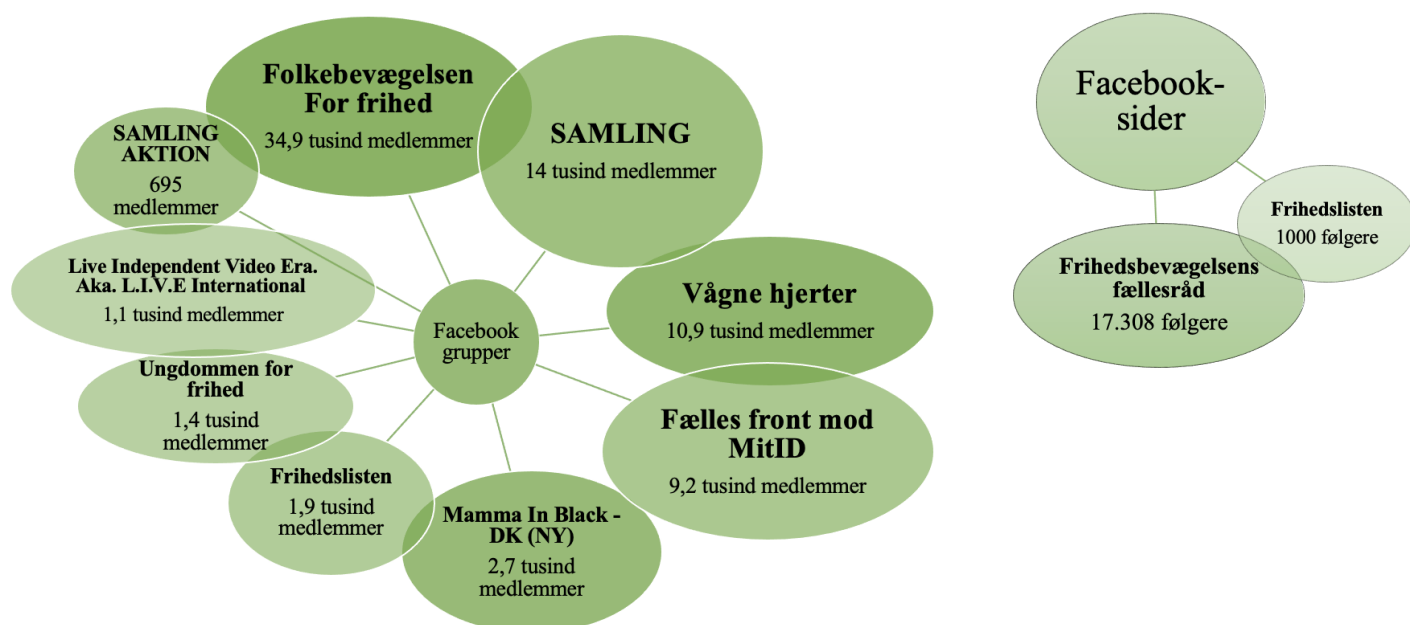
Samtlige af demonstrationernes beskrivelser gør brug af ord som ‘frihedsrettigheder’ og ‘menneskerettigheder’, hvilket f.eks. kan ses, når der udtales ”Selvom politikerne har fjernet restriktionerne for nuværende, har det aldrig været vigtigere at vi slås for vores frihed, som er under voldsomt pres” (Bilag 1, s. 1). Endvidere har syv ud af de tolv demonstrationer, ordene ‘coronakrisen’ eller ‘vacciner’ i deres beskrivelse, hvilket f.eks. kan ses, når der skrives ”hvilke konsekvenser nedlukninger, restriktioner, test, masker og vacciner har haft for os alle” (Bilag 1, s. 2). Figuren viser yderligere, at der har været forskellige demonstrationer efter restriktionernes ophør, fordelt geografisk i Danmark.

4.2 Online fora

Dette afsnit skaber overblik over relevante online fora, der er opstået i perioden med coronarestriktioner, og som fortsat er aktive. Vi har inddraget grupper som nævner corona, restriktioner og/eller coronavacciner i deres beskrivelse. I relation til dette inddrages yderligere grupper, der beskriver sig selv som værende frihedsorienterede, da vi ser et tematisk overlap med epidemien. Derudover har vi prioriteret at inddrage mere etablerede grupper. Modellen fremviser medlemstal, der er gældende i skrivende stund.

Modellen forholder sig dog ikke til, at de samme mennesker kan være medlemmer af flere grupper, hvorfor de kan være talt to gange. Medlemstallene skal derfor ikke ses kumulativt, men vise, at der er en samling omkring systemkritiske tankegange, med afsæt i corona.

I bilag 2 kan det ses, hvorvidt grupperne er offentlige eller private. Dette element kan have betydning for usikkerheden omkring, hvorvidt medlemstallet er repræsentativt for det reelle antal af medlemmer, der deler holdninger omkring frihed, restriktioner mm, eller om der er medlemmer, der er passive observatører. I de private grupper skal der besvares et spørgeskema forud for deltagelse i gruppen. Disse spørgsmål varierer fra gruppe til gruppe, men størstedelen af disse relateres til holdninger om restriktioner og/eller vacciner, og inkluderer ofte ordet frihed.

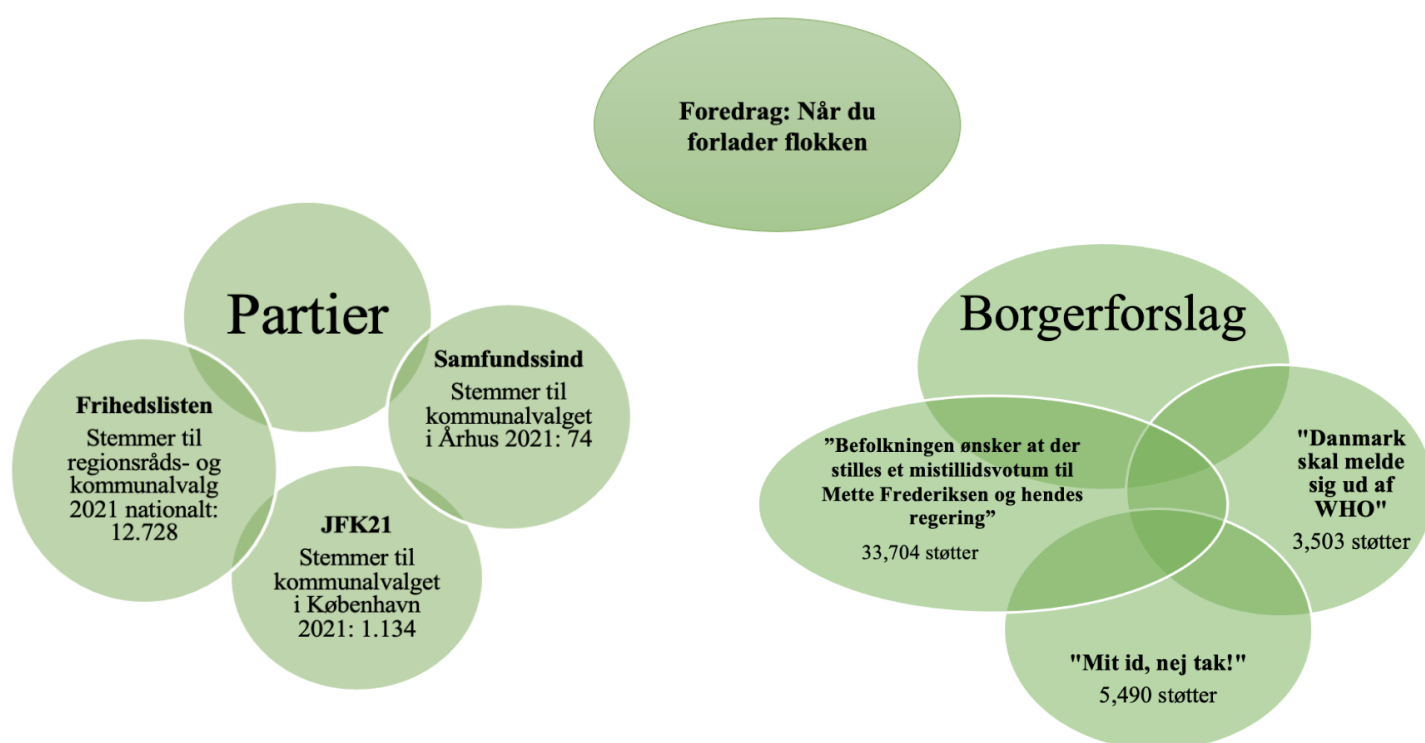

Figur 5. Overblik over online fora. Se bilag 2, for detaljerede gruppebeskrivelser, medlemstal og oprettelsesdato.

Det kan ud fra figuren ses, at samtlige Facebookgrupper, med undtagelse af 'SAMLING AKTION', har over 1000 medlemmer, hvoraf den største gruppe 'Folkebevægelsen for frihed' har 34,9 tusind medlemmer (*Folkebevægelsen For Frihed*, 2022; *SAMLING - Aktion | Facebook*, 2022). Dertil kan det ses, at denne gruppe er offentlig. Den største private gruppe, 'Vågne hjerter', har 10,9 tusind medlemmer (*Vågne hjerter | Facebook*, 2022). Derfor kan det ses, at der er en relativ stor gruppering omkring online fora, hvor der deles og diskuteres emner relateret til restriktioner og frihed.

4.3 Andre aktiviteter

I følgende figur vises andre aktiviteter, som relaterer sig til undersøgelsens genstandsfelt. Formålet med figuren er, at give et overblik over andre aktiviteter, udover facebookgrupper og demonstrationer, der relaterer sig til emnet. Figuren giver et overblik over foredrag, partier og borgerforslag.

Figur 6. Overblik over andre aktiviteter. Se bilag 3 for uddybende beskrivelser.

Vi har inddraget borgerforslag, der relaterer sig til vores genstandsfelt, eks. borgerforslaget om at stille regeringen for et mistillidsvotum eller forslaget om, at Danmark skal melde sig ud af WHO. Derudover har vi inddraget borgerforslaget om at afskaffe MitID, da vi anser borgerforslaget som en forgrening af de frihedsværdier, der skildres i bilag 2, vedrørende

online fora. Senere i analysen vil vi behandle, hvordan MitID relaterer sig til systemkritisk aktivitet.

Vi har inkluderet partier, der relaterer sig til frihedsværdier, men som også laver omfangsrig kritik af regeringens håndtering af epidemien. Det kan eks. ses, at de politiske partier har fået en vis opbakning via stemmer til kommunalvalget. Det største parti er Frihedslisten, som på deres hjemmeside oplyser, at de fik 12.728 stemmer til regionsråds- og kommunalvalget i 2021 (Frihedslisten, 2022a). Frihedslisten nævner i deres beskrivelse: ”Familierne og husstandene skal ikke underlægges statens censur, overvågning og styring” (Bilag 3, s. 1). Dette viser fokus på frihed samt en påstand om censur fra staten. Det næststørste parti JFK21 modtog ikke samme mængde af stemmer, hvilket indikerer, at tilslutningen til at støtte det parlamentariske politiske system er relativ lille.

I figur fremgår det ydermere, at der d. 20 marts 2022 blev afholdt et foredrag med titlen ‘Når du forlader flokken’, hvoraf der i beskrivelsen siges “[H]vordan du bedst tager dig af den overvældende frygt, der kan hive og flå i dig, især når det er gået op for flokken, at du er på vej i den anden retning” (Bilag 3, s. 1). Foredraget blev holdt af organisationen Vaccinationsforum⁵, som også forholder sig kritisk overfor coronavaccinerne (*VaccinationsForum | Facebook*, 2022). Vi ser en sammenkobling mellem dette foredrag og undersøgelsens genstandsfald bl.a. ved, at Vaccinationsforum vælger at reklamere for begivenheden i gruppen ‘Fælles Front mod MitID’ (*Fælles front imod MitID | Når du forlader flokken | Facebook*, 2022). Vi vil ikke inddrage organisationen vaccinationsforum i vores undersøgelse, da de primært arbejder med vacciner, og derfor ikke lever op til det opstillede krav om overgangen fra coronakritik til systemkritik. Dog illustrerer eksemplet, at der er et overlap mellem de frihedsværdier, som kapitlet har vist indtil videre.

⁵ Vaccinationsforum beskriver sig selv, som en organisation som arbejder for at fremme viden om vacciner samt støtte vaccineskadede (Vaccinationsforum, 2022)

4.4 Feltnoter fra demonstrationen ‘World Wide Rally for Freedom 7.0’

Til demonstrationen så vi en nogenlunde ligelig fordeling af mænd og kvinder. Der sås en repræsentation af de fleste aldersgrupper, men vi bemærkede en betydelig overvægt af personer i aldersgruppen 20-40 år. Demonstranterne havde et åbent, venligt kropssprog mod hinanden og flere udviste gensynsglæde.

Vi bemærkede, at flere af demonstranterne var iført hættetrøjer med logoer fra protestbevægelsen Men In Black, Mammas in Black samt partierne JFK21 og Frihedslisten. Dette gav os indtryk af demonstrationen som et samlingspunkt for flere forskellige systemkritiske grupper.

Til demonstrationen var der flere taler med forskelligt indhold, men med samme overordnede budskab: “Frihed for Danmark, vi har fået nok!”. På Facebookbegivenheden ‘World Wide Rally for Freedom 7.0’ var programmet for demonstrationen præsenteret, hvoraf følgende former for frihed fremkom som centrale: ytringsfrihed, bevægelsesfrihed, valgfrihed, forsamlingsfrihed og sundhedsfrihed (Bilag 4). Nedenfor ses en figur over de herskende mærkesager ved demonstrationen, men betydningen af dem vil blive forklaret i analysen.

Figur 7. Overblik over demonstrationens mærkesager. Se bilag 5 for uddybende beskrivelser.

Kapitel 5: Karakteristik af den coronakritiske bevægelse

I første analysedel vil vi besvare arbejdsspørgsmålet: *Hvad karakteriserer den coronakritiske bevægelse efter epidemiens ophør?* Vi vil besvare spørgsmålet ved at beskrive bevægelsens organisering, hvad bevægelsen kæmper for samt hvem de kæmper imod. Desuden vil vi berøre, hvordan bevægelsen fremstiller sig i modsætning til 'eliten'. Vi gør opmærksom på, at vi løbende veksler mellem betegnelsen 'coronakritisk bevægelse' og 'systemkritisk bevægelse' i analysen, da flere af de elementer, der kortlægges i analysen rækker udover kritik af krisen.

5.1 Organisering om frihedsidealer

Det fremkommer af kapitel 4, at den systemkritiske bevægelse fortsat organiserer sig gennem demonstrationer og online fora. Disse relaterer sig til en overordnet fælles 'kamp' med forskellige fokuspunkter og mærkesager, som er løst sammensat. Victoria påtaler det løse netværk i følgende citat:

Der er også de her demonstrationsoverbliksgupper, som viser, hvilke demonstrationer der vil være. De har allesammen nogle forskellige formål [...] Der er også grupper, som planlægger aktioner og protester. Det optager utrolig meget tid at være frihedskæmper. (Bilag 10, s. 15).

Af citatet kan det udledes, at demonstrationerne er forankret i forskellige formål, men Victoria beskriver alligevel sig selv som en 'frihedskæmper'. Skønt bevægelsen beskriver sig selv som en samlet gruppe af frihedskæmpere (Bilag 5b, s. 12), fortæller Mikkelt, at geografiske udfordringer besværliggør muligheden for at samle bevægelsen til de samme aktiviteter (Bilag 9, s. 2). På trods af udfordringerne, er bevægelsen dog etableret i førnævnte "demonstrationsoverbliksgupper", som Mikkelt kalder "DemoDanmark familien": "Når jeg siger vi, så er det DemoDanmark familien, der opstod her i løbet af de sidste 2 år, kan man sige" (Bilag 9, s. 2).

Det er kendetegnende for demonstrationerne, at de er organiseret med henblik på at gøre krav på 'folkets' 'frihedsrettigheder', og at kritikken er rettet mod 'eliten' som opponent (Bilag 1; Bilag 5b, s. 12), hvilket yderligere anses som et særegent træk for nye sociale bevægelser (Fabian et al., 2015). Derudover fremgår det hos informanterne, at de betegner sig selv som 'folket': "Så vi er sådan lidt mere af folket for folket i den forstand, at vi ikke er en forening eller NGO." (Bilag 9, s. 1). Mikkelt anser ikke gruppen som en elitær- eller politisk organiseret bevægelse. Bevægelsen kan dermed karakteriseres ved individernes fokus på

postmaterialistiske værdier (Inglehart, 1990, s. 372). De postmaterialistiske værdier var også fremtrædende til demonstrationen, hvor der hyppigt blev råbt sloganet: “FRIHED FOR FOLKET, VI HAR FÅET NOK” (Bilag 5b, s. 7).

Fra de forskellige grupperinger og fora fremkommer der, som nævnt, et gennemgående fællestræk: ‘frihed’. Selve formålet med organiseringen er ifølge informanten Anders en ‘frihedskamp’ (Bilag 8, s. 3). Victoria beskriver dette nærmere: “Ja, for vi er en modstandsbevægelse og vi er i krig. Og kæmper for frihed.” (Bilag 10, s. 6). Anders, Zakarias og Victoria betegner tilmed bevægelsen med navnet ‘frihedsbevægelsen’ (Bilag 10, s. 7; Bilag 8, s. 3; Bilag 7, s. 16).

‘Frihed’ er et vidt begreb, der ifølge bevægelsen bl.a. dækker over; ytrings-, valg-, forsamlings-, bevægelses-, og sundhedsfrihed (Bilag 4, Bilag 2). Bevægelsens primære målsætning er, at gøre krav på disse frihedsværdier, hvilket viser, hvordan medlemmerne samles omkring fælles holdninger og idéer om et frit samfund (Inglehart, 1990, s. 73).

5.2 Det ‘gode folk’ mod den ‘korrupte elite’

Et særligt kendetegn for den forhenværende coronakritiske bevægelse kan siges at være det antielitære udtryk, der er fremtrædende i deres kritik af den siddende regering og statsminister Mette Frederiksen. Mikkell kritiserer, på vegne af den selvudnævnte frihedsbevægelse, ‘eliten’ for at være korrupt: “Vi er heller ikke antiregering, vi er antikorrupt regering.” (Bilag 9, s. 4).

Victoria beskriver ligeledes, hvordan regeringen ikke formår at varetage ‘folkets’ interesser: “Vi [den danske befolkning] tror jo at politikerne vil os det bedste og tjener folket. Men kollaborationen mellem virksomheder og regeringer på internationalt plan er skræmmende.” (Bilag 10, s. 5). Dermed kan der, ud fra Müllers forståelse, genkendes populistiske træk hos den coronakritiske bevægelse, idet de er kritiske over for ‘elitens’ intentioner (Müller, 2016, s. 18).

Bevægelsen besidder, set ud fra Müllers teori, antipluralistiske træk, da de påstår at være repræsentanter for ‘folket’. Til demonstrationen lød det, “frihed for folket”, hvilket er lig en udtalelse, fra Victoria: “Magten skal gives til folket.” (Bilag 10, s. 7).

Til demonstrationen beskrev de sig selv som ‘vågne’ (Bilag 5b, s. 8), og udtalte i den forbindelse, at de forsøger at hjælpe og kæmpe for hele ‘folket’. Informanterne beskriver ligeledes bevægelsen som ‘de vågne’ (Bilag 7, s. 19; Bilag 10, s. 13). Det samme pointerer Anders, når han siger:

Jeg føler faktisk, at hele bevægelsen det er alle mennesker, så det vil sige, at det er også jer to og alle mennesker, der er i vores samfund, men der er måske bare nogen, der er trådt lidt mere ind i den [bevægelsen] end andre af nogle forskellige årsager. (Bilag 8, s. 5).

Anders' udtalelse udviser antipluralistiske tendenser, da han hævder, at den selvudnævnte 'frihedsbevægelse' repræsenterer alle individer i samfundet. Mikkel understøtter denne opfattelse: "Folket er splittet, men det er folket mod eliten, fordi vi ved vi er folket. Vi alle sammen ved vi er one, men dem i eliten tror de er bedre end andre. (Bilag 9, s. 31).

Det er centralt i forståelsen af antipluralisme, at den populistiske bevægelse hævder at kæmpe på vegne af det 'sande folk' (Müller 2016, s. 54). For Victoria er det væsentligt, at det er det 'sande folk', som indgår i bevægelsen: "Vi ville jo ønske at vi var mange flere end vi er lige nu. Dog er det jo vigtigere at have kvalitet frem for kvantitet." (Bilag 10, s. 20). Ydermere ses det i empirien, at der opstilles et moralsk kriterium der består i, at bevægelsens medlemmer skal være "vågne", "empatiske" og "sandhedssøgende". (Bilag 10, s. 13; Bilag 9, s. 27).

Overordnet fremkommer det, at bevægelsen besidder antielitære og antipluralistiske træk, og der tegner sig et billede af to poler; nemlig det moralsk rene folk og den korrupte elite (Müller 2016, s. 43). Dermed lever bevægelsen op til Müllers kriterier for en populistisk bevægelse.

5.3 Fremstilling af 'folket'

Efter at have kortlagt hvordan og hvad bevægelsens fokus er, er det centralt at medtage et antagonistisk blik på det, som repræsenterer 'folket'. Ifølge Laclau, er det centralt at lave en karakteristik af 'eliten', hvis en populistisk bevægelse skal undersøges. Dette skyldes, at det ikke er muligt at definere 'folket' uden først at definere dets modpol: 'eliten' (Laclau & Howarth, 2015, s. 157). Nedenstående figur illustrerer nogle af de betegnelser, som informanterne benytter ved omtale af 'eliten':

Figur 8. Figur over den sproglige fremstilling af 'eliten'.

Figuren illustrerer den sproglige konstruktion af 'eliten', som udlagt af informanterne. Lignende sproglige fremstilling af 'eliten' sås også til demonstrationen, hvor talsspersoner udtaler: "Vi oplever udbredt censur, som er det næste skridt mod fascisme", "Vi bliver ved og ved og ved med at afsløre deres [regeringens] løgne" (Bilag 5b, s. 9).

Der er dermed en række negative konnotationer forbundet med informanternes og demonstranternes fremstilling af 'eliten'. Anders mistænker bl.a. 'eliten' for at holde viden skjult for befolkningen (Bilag 8, s. 14). Victoria kritiserer ligeledes regeringens adfærd og handlen ifm. implementeringen af vaccinationsprogrammet:

Det er lige så snart, det sker under tvang, afpresning, behavioristisk manipulation af, at man får nogle fordele ved at følge det narrativ, som bliver beskrevet. Så bliver det diktatorisk, så bliver det afpresning, så bliver det i mit perspektiv en menneskerettighedskrænkelser. (Bilag 10, s. 3).

Citatet understreger den antagonistiske fremstilling af 'eliten', som ses i figur 8. Foruden den sproglige konstruktion af 'eliten' som manipulatorisk og diktatorisk, beskriver Victoria også 'eliten' med ord som tvang, afpresning og krænkelse af menneskerettigheder. Dermed ses der en fremstilling af 'eliten' som en fjende mod 'folket'.

I forlængelse af at 'eliten', er blevet sprogligt konstrueret, er det relevant at klargøre, hvad det betyder for konstruktionen af 'folket' (nærmere bestemt den systemkritiske bevægelse). Anders opstiller et klart modsætningsforhold mellem 'eliten' og 'folket', når han siger:

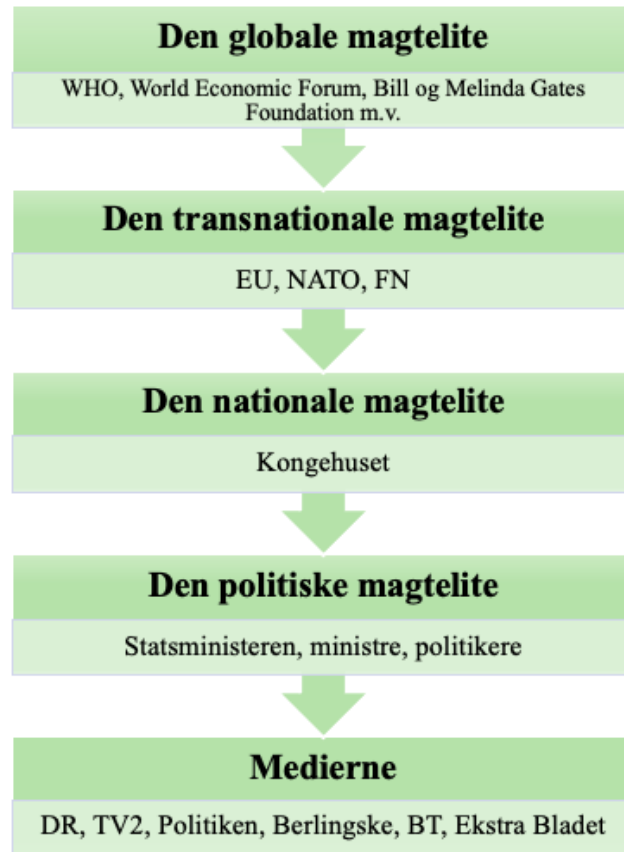
Det jeg gør helt konkret, det er sådan set at spørge mig selv hvad det er, at systemet ønsker for os, hvordan ønsker de at undertrykke os, og så prøve at gøre det omvendte. Det vil sige jeg prøver at være et frit menneske på mange punkter. (Bilag 8, s. 17).

For Anders er frihed det klareste modsætningsforhold til 'eliten', da eliten bl.a. repræsenterer undertrykkelse. I den sproglige fremstilling indgår ord såsom "at undertrykke" til at betegne 'eliten', mens idéen om at være et frit menneske kendetegner det opstillede 'os', som beskriver 'folket'. Dermed sker der også en antagonistisk fremstilling af 'eliten', når modsætningsforholdet bliver italesat og tydeliggjort (Laclau & Howarth, 2015, s. 157).

Yderligere beskriver Mikkel 'folket' som "[S]andhedssøgende, retfærdighedssøgende, empatiske mennesker" (Bilag 9, s. 28). Disse ord kan ansues som antonymer til de ord, som ifølge informanterne, kendetegner 'eliten'. Der ses dermed en klar karakteristik af både 'eliten' og 'folket'.

5.4 Hvem består eliten af?

Hvem er så den fjendtlige 'elite', som hyppigt omtales i den systemkritiske bevægelse? 'Eliten' kan ud fra vores empiriske materiale ikke blot betegnes som værende den siddende regering eller de danske politikere. 'Eliten' fremkommer i stedet som en sammensværgelse mellem forskellige 'elitære individer', der befinder sig på forskellige niveauer (Bilag 9, s. 18; Bilag 8, s. 16). Det er vigtigt at bemærke, at figuren er udarbejdet pba. udtalelser fra informanterne, demonstrationen samt viden fra online fora, hvorfor modellen udelukkende er baseret på empiri fra dette.

Figur 9. Figur over de forskellige niveauer af 'eliten'

Øverst i hierarkiet findes den 'globale magtelite', som ifølge Mikkel kan betegnes som en verdensomspændende 'magtelite'.

Vi er alle sammen om det her, da det er noget, som er blevet påduttet af WHO, Bill og Melinda Gates Foundation, World Economic Forum, som går ned igennem UN og ud i gennem EU og ned i de enkelte nationer. (Bilag 9, s. 18).

Mikkel taler ind i narrativet om en magtstruktur, hvor de resterende niveauer påvirkes af den øverste 'globale magtelite', som i sidste ende påvirker 'folket'.

Anders understøtter denne pointe, når han siger, at coronakrisen har overbevist ham om, at de danske politikere ikke har reel magt eller indflydelse på det danske samfund (Bilag 8, s. 4).

Victoria tilskriver sig den forståelse, at 'eliten' eksisterer på flere forskellige niveauer (Bilag 10, s. 5). Til demonstrationen pointerede flere talpersoner også, at WHO, World Economic Forum, Bill og Melinda Gates Foundation mf. er del af en 'global magtelite' (Bilag 5b, s. 11). Citaterne understøtter Müllers opfattelse af antielitisme, da 'eliten' ifølge

informanterne, ikke repræsenterer 'folkets' reelle interesser, men derimod repræsenterer interesser hos den 'globale magtelite' (Müller, 2016, s. 18).

Den 'nationale magtelite' er, ifølge Mikkell, ikke alene repræsenteret af regeringsmagten eller Folketinget:

[V]i har et smukt illusions-demokrati i Danmark. Det er ikke et ægte demokrati, vi har. Problemet er, at vi har et statsråd og et hof. Som sidder i samarbejde med regenten, hendes majestæt dronningen og sidder og afgør ting. (Bilag 9, s. 33).

Mikkell anskuer således, at regeringen indgår i et regerende samarbejde med Kongehuset, der ikke afspejler det repræsentative demokrati i Danmark. I Danmark tolkes magtens tredeling ved, at regeringen er den udøvende magt, selvom der i grundloven står, at kongen er den udøvende magt (Grundloven, 1953). Opfattelsen af kongehuset som udøvende magt kan dermed skyldes et spørgsmål om, hvordan grundloven tolkes. Ydermere siger Mikkell: "Politikerne arbejder for regenten. Det står i grundloven § 3." (Bilag 9, s. 15), som også understreger hans tolkning af grundloven.

Den 'politiske magtelite' indgår derfor som et led under den 'nationale magtelite', da dette afspejler informanternes opfattelse af 'eliten'. I afsnit 5.2 redegør vi for den 'politiske elite', der ifølge informanterne består af regeringen, politikere og ministre. Til trods for at vores informanter beskriver, at den 'politiske elite' influeres af højere magtniveauer, afholder det dem ikke fra at kritisere regeringen for deres håndtering af epidemien. Selvom der er en hierarkisk struktur i 'magteliten', har alle led af 'eliten' stadig indflydelse på 'folket'.

Medierne indgår som det nederste niveau i figur 9 om 'magteliten', da informanterne beskriver, hvordan medierne grundlæggende er påvirket af den højere 'elites' dagsorden. Anders udfolder det således:

Jeg anser medierne for at være en forlænget arm af eliten og også af de store virksomheder i verden, og det, synes jeg, er blevet meget åbenlyst under corona, hvor at vi kunne se at mange af de her eksperter, der kom i medierne i Danmark, det var de samme, der blev interviewet om og om igen (Bilag 8, s. 16).

Hermed er medierne, ifølge informanterne, ikke et middel til at sprede sand viden om en given situation, men i højere grad et redskab til at styre et særligt narrativ, som i sidste ende gavner 'magteliten'.

I forlængelse af dette giver informanterne udtryk for en følelse af, at blive censureret, når de udtrykker holdninger, der modsætter sig generelt velansete holdninger.

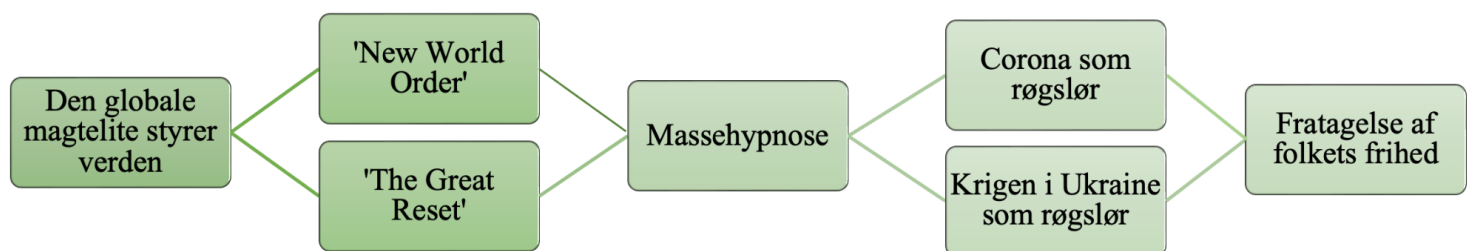
Det er bare så farligt at censurere tingene. Så hellere have en åben fri debat, hvor du så kan argumentere imod det, så ser vi, hvad kan give bedst mening. Altså de [medierne] har bare utrolig meget magt, og jeg tror også bare, jeg bliver overrasket over netop deres evne til at begå karaktermord, mod alle dem, som sagde dem imod. (Bilag 7, s. 12).

I citatet forholder Zakarias sig til medierne og deres rolle i den oplevede censur. Mikkel beskriver, hvordan han anser, at individer som ikke skriver sig ind i det 'mainstream' narrativ, ikke får samme taletid i medierne (Bilag 9, s. 4). Samme oplevelse observerede vi også til demonstrationen 'World Wide Rally for Freedom 7.0', hvor der i en af talerne blev sagt: "Vi oplever udbredt censur, som er det næste skridt mod fascisme" (Bilag 5b, s. 9). Dermed opstiller medlemmer af den systemkritiske bevægelse et billede af en 'elite', der er korrupt med dårlige intentioner for 'folket'.

5.5 Konspirationsteorier

I den indsamlede empiri, kan der ses konspirationsteoretiske tendenser rettet mod 'eliten', som vi finder nødvendige at præsentere i karakteristikken af den systemkritiske bevægelse.

Fælles for konspirationsteoriene er, at de alle bunder i en kritik og mistanke mod den førnævnte 'magtelite'. For at vise hvordan informanterne fremsætter deres påstande mod 'eliten', har vi udarbejdet en figur, der illustrerer forholdet mellem informanternes oplevelse af 'den globale elites' indflydelse på verden og 'magtelitens' betydning for 'folkets' frihed:

Figur 10. Illustration af konspirationsteorier vedrørende 'elitens' såkaldte agendaer

Figuren viser, hvordan den 'globale magtelite' (se figur 9), ifølge informanterne, har en agenda om at etablere en 'New World Order'⁶. Victoria mistænker den 'globale magtelite' for

⁶ Konspirationsteorien New World Order antager at historiske og nutidige begivenheder må forstås ifm. en fremvoksende magtfuld elites forsøg på at kontrollere verden (Barkun, 2003).

at være medansvarlig for en række handlinger og begivenheder verden over, som har resulteret i fratagelse af 'folkets' frihed (Bilag 10, s. 10). Mikkel har samme mistanke:

Det er WHO og World Economic Forum, der er i gang med at smadre hele verden stort set, når man tænker på hvor mange lande der faktisk er med i det lort. (Bilag 9, s. 3).

Citatet viser, hvordan WHO og World Economic Forum⁷ er ansvarlige for fratagelsen af 'folkets' frihed. Informanterne beskriver også sammenhænge mellem forskellige konspirationsteorier og 'magteliten' (Bilag 8, s. 9). Heriblandt er det især konspirationsteorier om 'The Great Reset', der indebærer undertrykkelse fra forskellige eliter. 'The Great Reset' er, som nævnt, en konspirationsteori om, at epidemien var planlagt og igangsat af en international magtfuld 'elite', med formålet om at kontrollere den globale udvikling vha. teknologi og fratagelse af basale frihedsrettigheder (CTA, 2022, s. 41).

Anders beskriver yderligere en lignende opfattelse af epidemien: "[M]en jeg anser det her [epidemien] for som sagt at være en global agenda." (Bilag 8, s. 9). I forlængelse af citatet forklarer Anders, at han ikke godtager coronakrisen som en pandemi.

Victoria beskriver på samme måde en konspiration, som går på, at 'eliten' benytter epidemien til at øge kontrol og udnyttelse af befolkningen: "[M]en jeg vil nærmere kalde det [coronakrisen] røgslørET" (Bilag 10, s. 16-17). Når Victoria kalder epidemien for et røgslør, henviser hun til en opfattelse af, at den 'globale magtelite' påvirker de andre niveauer af eliten, til at fremstille coronakrisen til 'magtelitens' fordel. Anders understøtter selvsamme pointe, når han siger:

[V]i kunne så se, at en stor frygt i medierne for en virus gjorde, at utroligt mange fuldvoksne, højtuddannede mennesker vendte 180 grader og lige pludselig begyndte at gå ind for et medicinsk diktatur, hvor de mente, at tvang og nogle andre ting var i orden, som vi ellers troede, at vi var blevet enige om, ikke var en god ide. (Bilag 8, s. 1).

Anders kritiserer medierne for at benytte frygt som et middel til, at regeringen kan fremme egne dagsordener. I en af talerne til demonstrationen blev det italesat, at befolkningen er i en 'trance': "Det, der foregår, er en stor løgn. En kæmpe folkehypnose. Massehypnose 2.0."

⁷ The World Economic Forum er den internationale organisation for offentlig og privat samarbejde. Non-profit fonden er grundlagt af professor Klaus Schwab i 1971. Forummet opfordrer politiske-, erhvervsmæssige-, kulturelle-, samt andre verdensledere til at forme globale, regionale samt industrielle agendaer (World Economic Forum, u.å.)

(Bilag 5b, s. 14). Den massehypnose, som blev omtalt til demonstrationen, er den aktuelle krig mellem Rusland og Ukraine. "2.0" henviser til epidemien som en tidligere massehypnose af befolkningen, dvs. 'Massehypnose 1.0' (Bilag 5b, s. 14).

5.6 Delkonklusion

I denne analysedel har vi karakteriseret den systemkritiske bevægelse, og hvordan de anser sig selv som 'frihedskæmpere'. Bevægelsen organiserer sig via online fora, såsom Facebook, som de benytter til at debattere og organisere demonstrationer samt til generel mobilisering. Yderligere ses det, at bevægelsens medlemmer fortsat samles til forskellige demonstrationer med forskellige formål med frihed som fællesnævner.

Bevægelsen kan karakteriseres ved deres antielitære træk, da de kritiserer eliten, særligt regeringen, for ikke at varetage folkets interesser. Bevægelsen anser sig selv som det 'sande folk', der kæmper en kamp for hele 'folket'. Dermed udviser bevægelsen også antipluralistiske tendenser.

Derudover kan bevægelsen karakteriseres ud fra deres modsætning - nemlig 'eliten'. I denne analysedel blev det belyst, at 'folket' repræsenterer modsætningen til 'eliten'. 'Eliten' blev bl.a. karakteriseret som manipulatorer, løgnere, overvågere mm., hvilket vores informanter sætter sig selv i klar modsætning til. 'Eliten' er opbygget af flere forskellige niveauer, hvoraf den 'globale magtelite' har den øverste magtposition. De forskellige niveauer af 'eliten' påvirker alle sammen 'folket' og deres frihed.

Den systemkritiske bevægelse er karakteriseret ved konspirationsteoretiske overbevisninger, der omhandler den øverste 'magtelites' skjulte agendaer om at undertrykke befolkningen. I denne karakteristik har vi dermed etableret en forståelse af, at kritikken mod 'eliten' bevæger sig ud over kritik af coronakrisen.

Med udgangspunkt i ovenstående afsnit, hvor bevægelsen er blevet karakteriseret, leder dette videre til at undersøge coronakrisens rolle ifm. bevægelsens udvidede kritik. Dette gøres i det følgende kapitel, analysedel 2.

Kapitel 6: Coronakrisen som katalysator

I følgende kapitel vil vi besvare andet arbejdsspørgsmål: *Hvorvidt kan coronakrisen anses som katalysator for en udvidet kritik mod systemet?* Besvarelsen vil undersøge, hvordan coronakrisen har haft betydning for bevægelsens værdier. Derudover vil vi fremhæve, hvilke forskellige krav, der samler bevægelsen, og hvordan bevægelsen prøver at indføre kravene. Desuden vil vi berøre, hvorvidt kravene danner grundlag for, at bevægelsen kan betegnes som en enkeltsagsbevægelse. Hertil analyseres det, hvordan dette har affødt afsavn, der fører til utilfredshed, som har haft betydning for, hvorfor individer mobiliserer sig i den systemkritiske bevægelse.

6.1 Coronakrisens pres på frihedsværdierne

I kapitel 5 blev det etableret, at den systemkritiske bevægelse organiserer sig med henblik på at gøre krav på 'folkets' frihed. I følgende afsnit vil vi undersøge, hvorfor disse frihedsværdier (teoretisk omtalt postmaterialistiske værdier) opleves truede ifm. håndteringen af epidemien samt hvordan dette skaber afsavn.

6.1.1 Retten til det frie valg og afsavn til samme

En variation af de frihedsværdier som kan identificeres, er oplevelsen af, at det enkelte individ bliver frataget sin kropslige autonomi:

Vi er menneskerettighedsaktivister. Vi er ikke antivaxxere. Vi er pro choice, mange af os har vores vaccinationer. Jeg er da glad for min kobbervaccine og poliovaccine og hvad jeg nu fik som barn. Men vi er bekymrede borgere, forældre, sønner og døtre, som der simpelthen går ind for retten til det frie valg. (Bilag 9, s. 2).

Den kropslige autonomi ses hæmmet hos Mikkell, når vaccinationsprogrammet bliver sat i relation til tvang og sat i et modsætningsforhold til idealet om det frie valg.

I citatet beskriver Mikkell ligeledes bevægelsen som "menneskerettighedsaktivister" - en rettighed, som Victoria fandt glemt under coronakrisen (Bilag 10, s. 2). Samtidig udtaler Victoria: "[A]t vi skal beskytte, men det skal være folks eget frie valg." (Bilag 10, s. 3). Også til den observerede demonstration kunne der ses kritik af vaccinationsprogrammet, der blev beskrevet med ordet 'tvang' (Bilag 5b, s. 8). Mikkells udtalelse indikerer, at der ikke nødvendigvis kan sættes lighedstegn mellem at være del af en coronakritisk bevægelse og generel vaccinemodstand. Dog kritiserer informanterne alligevel vaccinationsprogrammet for at krænke de grundlæggende menneskerettigheder, da informanterne har den overbevisning, at regeringen ikke har givet borgere mulighed for frit at vælge coronavaccinen til eller fra.

Derfor kan det forstås, at implementering af vaccinationsprogrammet, som led i regeringens håndteringen af epidemien, kan opfattes som en begrænsning af de postmaterialistiske værdier hos den systemkritiske bevægelse (Inglehart, 1990, s. 372). Dette kan anskues som en af begrundelserne for, at de postmaterialistiske værdier har været særligt truet i kraft af coronakrisen.

Presset på de postmaterialistiske værdier skaber også et afsavn, som beskrevet i afsnit 3.1.3. Når man forventer, at man har ret til at træffe sine egne valg, og man derefter oplever, at denne frihed bliver taget fra en, så opstår der et postmaterialistisk afsavn, hvilket både Mikkel, Victoria og demonstranterne ved World Wide Rally For Freedom 7.0 giver udtryk for (Bilag 9, s. 2; Bilag 10, s.2; Bilag 5b, s. 8).

Alt dette skaber, ifølge informanterne, en skadelig tendens, der har stor betydning for, hvordan de kritiserer systemet. Den skadelige tendens er, ifølge Anders, en kultur i samfundet, hvor mennesker ikke tør ytre sig:

Hvis du skaber en kultur i samfundet, hvor dem der stiller spørgsmålstegn ved den officielle linje, de kan blive kaldt for, jeg ved ikke hvad, og anses som en trussel mod andre, så er der så få mennesker, der rent faktisk tør at tale om, det de føler og mener, fordi de bare tænker, ved du hvad? Jeg gider ikke at blive anset for at være et eller andet, så hellere bare tie stille. (Bilag 8, s. 8).

Citatet er et eksempel på, hvordan kulturen medvirker til afsavn hos informanterne, da de ikke mener, at de længere kan udtale sig som de tidligere har kunne forvente. Dette er også en af grundene til, at informanterne deltager i demonstrationer hvor lignende logikker eksisterer (Bilag 5b, s. 9). Hermed ses et postmaterialistisk afsavn, som opstår, når der opleves diskrepans mellem ens forventninger til sin levestandard og ens reelle levestandard. Denne diskrepans kan føre til deltagelse i ekstraparlamentariske aktiviteter (Ejrnæs & Harrebye, 2021, s. 2).

6.1.2 Forestillingen om korruption

Informanterne oplever at 'den korrupte regering' krænker deres frihedsværdier, idet informanterne er af den overbevisning, at der er skjulte intentioner vedrørende regeringens håndtering af epidemien. Blandt de skjulte intentioner, omtaler informanterne bl.a. ufrivillig overvågning og øget kontrol:

Jeg tror ikke de [Folketinget] var helt klar over, hvad de stemte for. Hvor meget magt de reelt set afgav fra Folketinget til regeringen. Og så har vi Barbara Bertelsen og Mette Frederiksen som beviseligt gentagne gange [...] har problemer med at have så meget magt. [...] De vil kontrollere og overvåge alt for meget. (Bilag 7, s. 9).

I citatet udtrykker Zakarias en kritik af de nødlove, som fordrede restriktionerne i begyndelsen af epidemien, og det han anser som centralisering af magt til statsminister Mette Frederiksen og hendes departementschef Barbara Berthelsen. Informanten Anders er også overbevist om, at regeringens udvidede magt er et udtryk for undertrykkelse og øget kontrol:

Jeg tror undertrykkelse af forskellige former, det er jo så lidt svært at sige hvordan det kommer, det kunne være nye restriktioner. Jeg tror allerede de [regeringen] varmer op til [...] pandemi nummer 2.0 og får indført nogle restriktioner [...] De har faktisk lige gjort så der, uden om Folketinget, kan indføres en pandemilov, den har de lige fået ført igennem, hvor de kan kræve mundbind og restriktioner og så videre uden om Folketinget, det har de skulle igennem førhen, altså Folketinget. (Bilag 8, s. 21).

Både Zakarias og Anders' udtalelse viser en grundlæggende skepsis mod indførelsen af restriktioner og den øgede magt til regeringen under epidemien. Det kan derfor udledes, at informanterne anser restriktionerne som en trussel mod deres demokratiske frihedsværdier, da disse bliver truet i kraft af øget overvågning og kontrol (Inglehart, 1990, s. 372).

6.1.3 Mangel på gennemsigtighed

En anden måde hvorpå informanterne udtrykker kritik mod regeringens håndtering af epidemien, er ud fra en oplevelse af manglende gennemsigtighed fra politisk hold. Informanten Anders oplever, at regeringen "pønser lidt på at indføre noget igen, men at de ikke er så interesserede i at inddrage den demokratiske proces i den her forbindelse [...]" (Bilag 8, s. 21). Anders henviser til en mistanke om, at regeringen vil indføre nye restriktioner eller vidtgående tiltag, selv efter epidemiens officielle ophør.

Oplevelsen af manglende gennemsigtighed ses også ifm. minksagen⁸. Victoria beskriver bl.a.: "[M]ette Frederiksen vil jeg bare gerne spørge, hvem var de sendt til de her SMS'er f.eks.? Hun har jo slettet dem - hvem var de sendt til?" (Bilag 10, s. 11). Victoria referer til en række slettede SMS-beskeder, som indeholdt centrale informationer om beslutningen om at aflive samtlige danske mink grundet risikoen for coronasmitte blandt minkene (Minkkommissionen, 2022). SMS-beskederne er ifølge Victoria ikke blevet slettet ved en fejl, men for at skjule

⁸ Minksagen henviser til en ulovlig ordre om at aflive alle danske mink, som regeringen udstedte i november 2020 (Minkkommissionen, 2022)

noget for befolkningen. Mistanken om at regeringen skjuler viden for befolkningen, deler Anders også: “[D]et er, at der bliver holdt rigtig meget viden skjult for os, masserne, hvis jeg må sige det ligeud.” (Bilag 8, s. 14). Informanterne udtrykker det således, at deres oplevelse af manglende transparens fra politisk hold medvirker til, at folkets frihedsværdier kommer under pres. Vi tolker dette således, at muligheden for demokratisk indflydelse mindskes, når systemet ikke er tilstrækkeligt gennemsigtigt. Dette stemmer dermed ikke overens med idealet om, at borgeren har meget demokratisk indflydelse (Inglehart, 1990, s. 74–75).

6.1.4 Manglende ytringsfrihed

Informanterne beskriver endvidere, hvordan de oplever et pres på deres ytringsfrihed. Det sker bl.a. på sociale medier: “Der er millioner af mennesker verden over, som der går ud og stiller spørgsmål til det her, der alle sammen bliver lukket ned [...] får fjernet deres Facebook, LinkedIn, Twitter.” (Bilag 9, s. 6). Samme oplevelse af censur på medierne deler andre informanter også, hvilket f.eks. ses i følgende citat:

Men der hvor jeg egentlig synes, at censureringen er blevet meget åbenlys under corona, det er at man har kunne se, at det har haft manglende kontekst. [...] Jeg prøvede at dele noget på story på et tidspunkt, noget fra DR tror jeg, hvor der stod manglende kontekst. Så det er som om, at deres algoritme bare finder ud af, at nu kommer der noget kritisk overfor det globale narrativ. (Bilag 8, s. 13).

Anders beskriver, hvordan krisen har tydeliggjort hvor begrænsede muligheder, der er for at ytre sig frit. Det gælder særligt muligheden for at ytre sig om kritisable forhold ifm. epidemien og ikke mindst regeringens håndtering heraf. Victoria deler også denne holdning (Bilag 10, s. 18). Det ses også i Facebookgruppen “Vågne hjerter”, da gruppen frabeder sig medlemmer af gruppen, der deler artikler og links i gruppens debatforum, i frygt for at det bliver fjernet af Facebook (*Vågne hjerter* | Facebook, 2022).

Mikkel forklarer yderligere, hvordan ytringsfriheden er blevet udfordret af coronakrisen, og hvorfor der opstår et afsavn, da forventningen om, hvordan ytringsfrihed i samfundet burde være, ikke lever op til ens faktiske oplevelse (Ejrnæs og Harrebye, 2021, s. 5):

Så i bund og grund, så er det bare retten til det frie valg, kampen for ytringsfrihed og at dele vores skepsis overfor håndteringen af coronanedlukning eller et eventuelt fascistisk samarbejde i medicinalindustrien. (Bilag 9, s. 2).

Vi har nu analyseret de postmaterialistiske værdier, som den systemkritiske bevægelse har følt sig truet på, og hvordan dette har udviklet bestemte postmaterialistiske afsavn.

Materialistiske afsavn og utilfredshed har også betydning for den systemkritiske bevægelse. En begrundelse af dette vil komme i følgende afsnit.

6.1.5 Afsavn og utilfredshed med materialistiske levevilkår

På baggrund af Ejrnæs og Harrebyes forskning er det relevant at nævne, hvordan informanterne oplever et afsavn, som relaterer sig til fordelingspolitiske problematikker, der ikke udelukker, at de oplever et værdipolitisk eller postmaterialistisk afsavn. I følgende citat beskriver Zakarias, hvordan økonomiske perspektiver påvirker hans holdning til håndteringen af epidemien:

[P]lus at de [dem der ikke kunne arbejde hjemmefra] fik økonomiske problemer, netop fordi de, hvis de bliver fyret, så har en kæmpe social slagside, når vi [regeringen] laver de her nedlukninger. Vi kan ikke bare sætte vores samfund på pause og så tænke på, at der ikke er nogle konsekvenser af det. (Bilag 7, s. 3).

Også andre informanter beskriver, hvordan materialistisk afsavn påvirker deres kritik. Anders og Mikkel beskriver, hvordan flere danskere er for komfortable til at demonstrere eller på andre måder kritisere samfundet (Bilag 9, s. 3; bilag 8, s. 19). Anders beskriver også, hvordan flere i bevægelsen har været, eller er, arbejdsløse, hvilket også afspejler et materialistisk afsavn (Bilag 8, s. 5).

Det materialistiske afsavn udelukker ikke, at der også eksisterer postmaterialistiske afsavn hos informanterne. I nogle tilfælde knyttes disse til hinanden. I følgende citat beskriver Victoria, hvilke mærkesager hun kæmper for i sit parti:

For selvom jeg er meget liberal og højreorienteret i mit generelle ønske om at privatisere, så ønsker jeg også, at vi får dækket Marshalls behovspyramide for alle. At vi ikke er bange for at blive hjemløse, fordi vi ikke kan sættes i de rigtige kasser. Og også at man kunne få nok løn for bare at eksistere, til at man kunne starte en virksomhed, eller være studerende. Jeg har selv en situation, hvor jeg ikke har flere SU-klip. (Bilag 10, s. 8).

Citatet illustrerer, hvordan værdi-og fordelingspolitiske problematikker kolliderer. Victoria oplever et reelt materialistisk afsavn, idet hun ikke har flere SU-klip, men kobler dette til et postmaterialistisk afsavn, da hun mener, at det materialistiske afsavn er årsag til den indskrænkede frihed.

Ovenstående indikerer, at Ejrnæs og Harrebyes forskning om afsavn og mobilisering i krisetider, kan relatere sig til vores genstandsfelt. I forlængelse af dette kan vi se, at afsavn til materialistiske og postmaterialistiske værdier, ikke udelukker hinanden og at de dermed kan sameksistere. Diskrepans mellem forventede- og oplevede levestandard, på både et

materialistisk- og postmaterialistisk plan, har betydning for, at informanterne deltager i ekstraparlamentariske aktiviteter for at vise deres utilfredshed (Ejrnæs & Harrebye, 2021, s. 4). I følgende afsnit vil vi undersøge coronakrisens betydning for bevægelsens udvikling.

6.2 Coronakrisens betydning for bevægelsen

I afsnit 6.1 etablerede vi, at kerneværdien 'frihed' er sat under pres hos bevægelsen, hvilket har skabt centrale postmaterialistiske afsavn. Vi vil nu præsentere, hvordan epidemien har haft betydning for udviklingen i, hvad bevægelsen kæmper for. I den forbindelse vil vi også undersøge, hvordan krisen har brudt med den eksisterende sociale orden, og skabt utilfredshed, der har afgørende betydning for, hvorfor informanterne mobiliserer sig i systemkritiske bevægelser.

I afsnit 4.2 belyste vi, at de selvudnævnte frihedskæmpere, oprindeligt organiserede sig om en fælles utilfredshed med regeringens håndtering af epidemien. Uagtet restriktionernes ophør, er der ifølge Zakarias fortsat en vigtig kamp at kæmpe: "Jeg tror ikke, at der er folk, der bare tænker, nu er det bare glemt og corona er slut. Det tror jeg ikke, for der er rigtig mange, der kommer til at kæmpe videre (Bilag 7, s. 9). I kraft af krisens varighed, kan det i Laclaus optik opfattes som et uopfyldt krav, der har stået på over en længere periode. Som Laclau beskriver, vil et uforandret krav over tid føre til en bevidsthed om lignende problematikker (Laclau, 2005, s. 74). Denne pointe understøtter Mikkell, når han siger: "Det [coronakrisen] har poppet en byld i miljøet [...] Det spredte ringe i vandet i den kollektive consciousness rundt omkring i verden" (Bilag 9, s. 34). Victoria tilskriver sig også denne overbevisning og fortæller i den forbindelse, at hun er overbevist om, at coronakrisen har igangsat en "globaliseret opvågning" hos bevægelsen (Bilag 10, s. 17). Desuden kan den udvidede bevidsthed hos bevægelsen også skyldes, at den sociale orden er blevet dislokeret ifm. coronakrisen (Laclau, 1990, s. 40).

Zakarias beskriver, hvordan han er blevet opmærksom på den høje grad af tvang, kontrol og frihedsberøvelse ifm. epidemien:

Man har brugt rigtig mange kræfter på at lave blid tvang, indirekte tvang, til enten hvis du skal på restaurant eller i biografen, så skal du have mundbind på og have vaccinen. Det synes jeg er virkelig udemokratisk og forfærdeligt, at man tvinger folk. (Bilag 7, s. 5).

Under krisen har regeringen måtte træffe en række særlige foranstaltninger, og indførelsen af disse foranstaltninger har gjort bevægelsen bevidst om den sociale orden og demokratiets

problematikker. Det skyldes, at borgere under kriser, bliver særligt bevidste om, hvordan den sociale orden fungerer, hvilket kan medvirke til et ønske om at udfordre, eller tilmed forandre den sociale orden (Hansen, 2017, s. 16).

Mikkel kritiserer også Folketinget for deres håndtering af minksagen og beskriver, hvordan den sociale orden er forsøgt udfordret gennem borgerforslaget, om at statsminister Mette Frederiksen skal for en rigsretssag (*Mette Frederiksen for en rigsretssag Nu*, 2021):

Når vi så tager politikerne i at være dobbeltmoraliske, i at lyve, i at bryde grundloven, og vi så laver en underskriftsindsamling på 50.000 underskrifter, for at hive hende i retten, og det så bare bliver underkendt inde i Folketinget [...] Så har vi jo ikke et demokrati i Danmark. (Bilag 9, s. 3).

Citatet viser, at Mikkel er blevet opmærksom på et demokratisk problem under krisen. De borgere, som har været utilfredse med Mette Frederiksens håndtering af minksagen, har forsøgt at opstille et borgerforslag. At Folketinget underkendte borgerforslaget, har blot tilføjet yderligere mistro hos Mikkel ift., hvorvidt det danske demokrati i virkeligheden varetager folkets interesser.

Desuden er der sket et fald i den generelle tillid til regeringen i perioden med minksagen (Nielsen et al., 2022). Minksagen kan anskues som endnu en dislokation, affødt af coronakrisen.

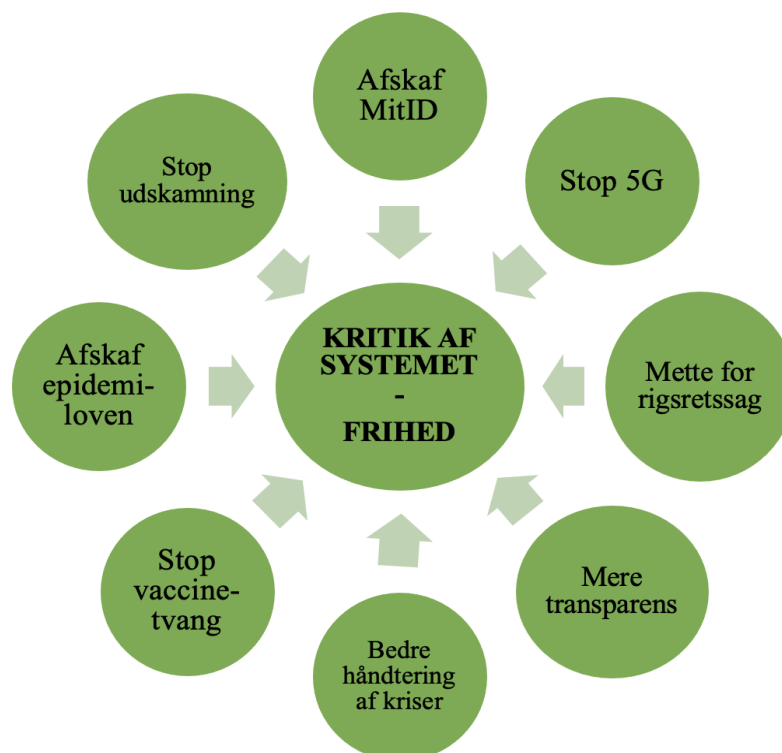
Empirien viser, at informanterne er blevet særligt utilfredse under epidemien, hvilket er relevant, da det er de utilfredse borgere, der demonstrerer ifm. kriser (Ejrnæs & Harrebye, 2021, s. 4). En vigtig nuance er, at størstedelen af vores informanter, på nær Victoria, har lidt afsavn og været utilfredse med systemet allerede før epidemien, og deltaget i aktiviteter, der kritiserer systemet (Bilag 9, s. 8; Bilag 7, s. 18). Informanterne mener, at epidemien er symptomatisk for alt, hvad der er galt med systemet (Bilag 10, s. 16). Det gør sig også gældende for observationerne til 'World Wide Rally For Freedom 7.0-demonstrationen', hvor demonstranterne understregede, at epidemien burde have gjort det klart for alle mennesker, hvad der er galt med det politiske system (Bilag 5b, s. 8). Den postmaterialistiske utilfredshed vi kan spore hos informanterne, er blevet større gennem epidemien og er en af årsagerne til, at de fortsætter med at være en del af den systemkritiske bevægelse. Ifølge bevægelsens medlemmer er årsagen til deres utilfredshed endnu eksisterende, hvorfor de mener, at der fortsat er en 'kamp at kæmpe' (Bilag 8, s. 12). Denne utilfredshed er bl.a. affødt af et postmaterialistisk afsavn, som er opstået ifm. diskrepansen mellem forventede levestandarder

og oplevede levestandarder set ud fra ens postmaterialistiske- og materialistiske værdier (Ejrnæs & Harrebye, 2021, s. 2; Inglehart, 1990, s. 74).

Ovenstående eksempler viser, hvordan coronakrisen og håndteringen heraf har skabt en bevidsthed hos den systemkritiske bevægelse om den sociale orden. Regeringens håndtering af coronakrisen, har igangsat en udvidet bevidsthed om andre kritisable forhold hos informanterne. Desuden beskriver Anders, hvordan coronakrisen blot indgår som en lille del af en større kritik mod systemet: “Men jeg synes det er rigtig vigtigt at få det med [...] det med at corona egentlig bare er en del af det store hele [...] (Bilag 8, s. 22). Eftersom kravet om at afskaffe restriktionerne forblev uforandret i en længere tidsperiode, kan det udledes, at der er sket en akkumulation af sager, der relaterer sig til en kritik af systemet (Laclau, 2005, s. 74). Dette leder videre til afsnittet om bevægelsens ækvivalensskæde.

6.2.1 Bevægelsens ækvivalensskæde

Vi har opstillet en ækvivalensskæde, som er udarbejdet pba. de udførte interviews samt ud fra den beskrevne empiri (se kapitel 4). Alle de opstillede krav i kæden kan gennemgående kobles til kritik af systemet og en opfattet kamp for ‘frihed’. I takt med at medlemmer af bevægelsen er blevet bekendt med hinandens uopfyldte krav, er der blevet skabt en ækvivalent relation mellem de enkelte krav, som figuren viser:

Figur 11. Figur over ækvivalensskæden af krav.

Den yderste cirkel i figuren afspejler de uopfyldte krav, som er gennemgående i empirien. Alle disse krav er forbundet med hinanden og relaterer sig til kritik af systemet samt et ønske om frihed, hvorfor det kan tolkes, at der er opstået en ækvivalenskæde (Laclau & Howarth, 2015, s. 155).

Som tidligere beskrevet, oplever den systemkritiske bevægelse et stort pres på deres postmaterialistiske værdier ifm. coronakrisen. Det drejer sig, som nævnt, om flere forskellige former for frihed: Valg-, sundheds-, bevægelses-, ytrings-, og forsamlingsfrihed. Disse former for frihed, bliver af bevægelsen sat i relation til vidtgående emner, eks. skepsis omkring 5G-stråling, afskaffelsen af MitID og ingen vaccinetvang (Bilag 5b, s. 8). Det er eksempler på nogle af de punkter, der indgår i figuren ovenfor.

Victoria beskriver bl.a. “Jeg kører en kampagne imod MitID, fordi det overordnede for frihedsbevægelsen er, at vi alle kan være enige om, at der sker en øget teknologisering [...]” (Bilag 10, s. 3). Kampen mod MitID ses også i Facebookgruppen “Fælles front mod MitID” (*Fælles front imod MitID | Når du forlader flokken | Facebook*, u.å.) og i borgerforslaget “MitID, nej tak” (Folketinget, 2022). Der ses dermed en udbredt kritik mod MitID i de systemkritiske fora. Det specifikke krav om at afskaffe MitID kan ses som en del af bevægelsens mærkesager, da den digitale løsning MitID, modstrider bevægelsens ønske om mindre overvågning og teknologisk kontrol:

Men jeg ønsker en politisk debat og at vi skal stille spørgsmålet om hvorvidt Mette Frederiksen skal for en rigsretssag, uden at vi skal stemples som de her antimyndighedsextremister som vil gøre det igennem vold (Bilag 10, s. 19).

Det er bemærkelsesværdigt, at Victoria præsenterer kravene om MitID og Mette Frederiksen for rigsretssag, som ikke har nogen umiddelbar relation, men i dette tilfælde begge relateres til den overordnede markør frihedskamp eller kritik af systemet.

Zakarias kritiserer epidemiloven⁹ og fremsætter et krav om, at den skal fjernes: “Den nye epidemiloven er der også stadigvæk. Den skal der stadigvæk ændres på.” (Bilag 7, s. 23-24). Mikkel stiller sig også kritisk overfor den nye epidemilov, da han mener, at loven kan anskues som et brud på menneskerettighederne (Bilag 9, s. 29).

⁹ Loven er udarbejdet med henblik på at agere rammesætning for myndighedernes tiltag ved sygdomme som omfattes af kategorierne: smitsom sygdom, alment farlig sygdom og samfundskritisk samfund. Disse tiltag er bl.a. bestående af forsamlingsfrihed, oplysningspligt (eks. ved smitteopsporing), nedlukning af udvalgte erhverv og institutioner, isolation, indlæggelse mm. (Epidemiloven, 2021).

Kritikken mod epidemiloven skyldes, at den nye lov skal gøre det nemmere for sundhedsmyndighederne, Folketinget og regeringen at 'frihedsberøve' befolkningen. Anders præsenterer i følgende citat en række krav, som er gennemgående for 'frihedskæmperne':

[J]eg tror, at det der forener os, det er at vi alle sammen går ind for frihed, individets ret til det frie valg, vi vil gerne beholde grundloven, og vi vil gerne have noget transparens, og vi vil egentlig os gerne have lov til at være til, også selvom vi ikke er vaccinerede [...]. (Bilag 8, s. 5)

I citatet fremkommer der en række krav, heriblandt; mere transparens fra politikerne, kravet om det frie valg, som i denne situation også relateres til fravalget af vacciner. Dertil er der et ønske om ikke at blive udstødt pba. fravalget af vacciner. Dermed ses en række forskellige krav, som er blevet ækvivalente med hinanden i kraft af den fremtrædende kritik mod regeringens håndtering af coronakrisen.

6.2.2 En ny social orden

Som det kan ses i ovenstående afsnit, har coronakrisen affødt en række krav hos bevægelsen, og et ønske om at ændre centrale forhold i det politiske system. Krisen har som nævnt dislokeret den sociale orden, og det vil skabe et behov for at skabe en ny orden (Laclau, 1990, s. 40). Mikkelt nævner, at der er behov for at gentænke måden hvorpå systemet er bygget op: "Det handler da klart om at ændre det. Det er fordi vi synes der er et fucked up system" (Bilag 9, s. 35). Vi vil nu analysere os frem til hvad den systemkritiske bevægelse mener, at den nye orden bør indebære.

Det står efterhånden klart, at den systemkritiske bevægelse ønsker at gøre op med måden, som det politiske system er organiseret. Flere af informanterne stiller sig bl.a. kritiske over for den øgede centralisering af magten, hvilket Victoria ønsker ændret: "[S]å må vi decentralisere [...] Og skabe vores eget system så at sige" (Bilag 10, s. 8). Ønsket om at decentralisere magten kan også kobles til Mikkels ønske om at indføre folkestyre i Danmark (Bilag 9, s. 32). I afsnit 6.1.3 blev det vist, at informanterne kritiserer systemet og politikerne for at være korrupte og uigennemsigtige i deres beslutningsprocesser. Derfor kan ønsket om decentralisering og folkestyre i Danmark ses som et middel til at mindske korruption og styrke gennemsigtigheden.

En anden væsentlig del af at ændre den sociale orden består, for Victoria, i at samfundet skal kunne rumme alle borgere:

Det jeg også mener er kernen i det her med frihedsbevægelsen. Det er, at vi er ved at skabe et nyt samfund, nyt fællesskab fordi vi har sagt, at hvis Mette Frederiksen og regeringen ikke integrerer os og gør os til en del af det store samfund, så er vi nødsaget til at skabe vores eget samfund. (Bilag 10, s. 7-8).

Victoria mener, at der bør etableres en ny social orden, bestående af hele folket, dvs. et inkluderende samfund med plads til alle. Når Victoria siger, at der skal være plads til "os", antyder hun også, at samfundet er splittet i to. Flere af informanterne deler opfattelsen af, at samfundet er splittet i et a-og b-hold (Bilag 8, s. 23; Bilag 9, s. 24). Denne splittelse ønsker informanterne at gøre op med, når de kæmper en kamp for folket i den systemkritiske bevægelse. Ønsket om et mere inkluderende samfund hænger sammen med ønsket om mere ytringsfrihed.

Informanterne beskriver også ønsket om at gentænke måden, som arbejdslivet er struktureret: "Jeg vil gerne ud af 8-16 hjulet, fordi jeg anser det for at være, undskyld jeg siger det, direkte moderne slaveri. (Bilag 8, s. 17)". Når Anders beskriver det som "moderne slaveri" hentyder han også til, at der er noget galt med indretningen af arbejdslivet:

[M]en jeg tror bare, at det der forener mig, og rigtig mange andre fra frihedsbevægelsen, det er, at vi tror, at der er mere til livet end bare at gå og betale regninger og gå på arbejde 8-16. (Bilag 8, s. 3).

Anders mener, at andre fra bevægelsen også ser et behov for at skabe forandringer i arbejdslivets struktur. Dermed kan det betragtes som et ønske til en ny social orden, at samfundet ikke er indrettet efter arbejdsdage fra kl. 8-16.

Som Laclau påpeger, medfører dislokation ikke kun bud på en ny social orden i politisk øjemed. Derudover kan dislokation også påvirke måden, som individer tænker deres og andres identitet (Laclau, 1990, s. 40). Zakarias beskriver bl.a. et ønske om et nyt samfund, hvor der er fred og kærlighed til alle samfundets borgere (Bilag 7, s. 17). Anders beskriver ligeledes sit ønske for samfundets borgere:

Så det er egentlig det her med at være et fedt menneske på stort set alle planer, jeg drømmer om for os alle sammen, og som jeg er overbevist om at vi også ønsker dybt inderst inde, men som vi kan have lært at glemme lidt af forskellige årsager. (Bilag 8, s. 15)

Både Zakarias og Anders udtalelser viser, at den menneskelige væremåde i en ny social orden skal være præget af kærlighed og fred.

Bevægelsen kæmper en kamp med frihed i fokus. Dermed er frihed en af kerneværdierne, der danner grundlag for, hvordan en ny social orden bør se ud ifølge informanterne.

6.2.3 Frihed som den tomme betegner

Ønsket om frihed anskuer vi ikke som et konkret krav, der indgår som et led i ækvivalenskæden. I stedet betragter vi frihed som et overordnet paraplybegreb, kaldet den tomme betegner hos Laclau. Begrebet frihed skaber rum for, at ækvivalenskæden kan indeholde flere, mangeartede krav, da frihed i sin rene form er et forholdsvis tomt begreb (Hansen, 2017, s. 24). Kritik af systemet er således en effekt af, at informanterne føler mangel på frihed, og frihed indgår derfor også i midtercirklen af den udarbejdede ækvivalenskæde.

Zakarias italesætter, hvordan en masse forskellige holdninger er repræsenteret i kampen for frihed:

Altså vi er vidt forskellige mennesker, med vidt forskellige holdninger. Det som der er til fælles, det er den her følelse af, ikke bare at tage tingene for gode varer, i hvert fald. Og helt klart også det her med frihed, det er en kerneværdi for mange af dem. (Bilag 7, s. 18).

Ifølge Laclau er det nødvendigt at skabe et overordnet symbol for en bevægelse, for at 'folket' skal kunne betragtes som en samlet enhed. Et udbredt slogan, som særligt blev brugt under den observerede demonstration er: "FRIHED FOR FOLKET, VI HAR FÅET NOK" (Bilag 5b, s. 7). Sloganet er, som nævnt i afsnit 3.2.4 i princippet tendentielt tomt og kan indbefatte alle personer, som kæmper en kamp for frihed, og deri en kamp mod systemet. Sloganet kan yderligere rumme flere mærkesager, da frihed kan forstås i mange sammenhænge og former (Hansen, 2017, s. 24).

6.2.4 Enkeltsagsbevægelers samling

I afsnit 6.2.3 blev det beskrevet, at bevægelsen har mangeartede krav, som kan opfattes som enkelte sager, der får personer til at tilslutte sig bevægelsen. Et eksempel på dette, er modstanden mod den digitale løsning MitID, som kan betegnes som en enkeltsag, da sagen forholder sig til et afgrænset emne. Ligeledes er ønsket om at stoppe epidemiloven en enkeltsag. Umiddelbart hænger disse to enkeltsager dog ikke sammen.

Disse sager kan imidlertid anskues som en del af den nævnte ækvivalenskæde, hvor sagerne samles i en større kamp for 'frihed'. Dermed er der flere enkeltsagsbevægelser under den systemkritiske bevægelse, der overlapper hinanden. Derved bliver disse forskelligartede sager en del af den samlede systemkritiske bevægelse.

Dette skyldes, at postmaterialistiske værdier er det samlede element for de forskellige individer, som yderligere er repræsenteret ved den tomme betegnelse, 'frihed', hvilket bevirker, at de ønsker at skabe forandring (Inglehart, 1990, s. 374). Samtidig går de samme postmaterialistiske værdier igen på tværs af enkeltsagsbevægelserne. Derfor mener vi, at de forskellige enkeltsagsbevægelser kan anses for at udgøre en samlet social bevægelse, da de i høj grad samles grundet deres postmaterialistiske værdier (Inglehart, 1990, s. 373–374).

6.2.5 Mobilisering i den systemkritiske bevægelse

Det fremkommer, at krisen har været afgørende for, at informanterne har deltaget og fortsat deltager i ekstraparlamentariske aktiviteter såsom 'World Wide Rally For Freedom' og Frihedens 1. Maj (Bilag 1, s. 3). Derfor vil det næste afsnit se nærmere på, hvorfor informanterne ytrer denne form for kritik, og hvordan coronakrisen har været afgørende for, at de har forsøgt at søge nye løsninger.

Individer i den systemkritiske bevægelse ønsker, som vist tidligere i kapitel 6, fundamentale ændringer i det politiske system og den politiske diskurs, gennem folkestyre (Bilag 9, s. 32). Ifølge Ejrnæs og Harrebye medfører kriser til, at borgere netop søger fundamentale forandringer (Ejrnæs & Harrebye, 2021, s. 10–11). Endvidere argumenterer Mikkel for, at hans individuelle holdning om folkestyre afspejler en generel holdning i den systemkritiske bevægelse, hvorfor det kan udledes, at Mikkel kan forlige sig med bevægelsen.

Herudover viser empirien, at de systemkritiske individer finder den eksisterende politiske diskurs problematisk, da de bl.a. mener, at systemet reducerer dem til et produkt:

[J]eg tror, at I kan nikke genkendende til, at retorikken fra politikere og fra fjernsynet omkring hele vores økonomi, den er at du skal løbe stærkt, og du skal løbe stærkere og stærkere og præstere hele tiden, ellers er du faktisk en byrde for samfundet. Det er ikke engang for meget at sige, så er du faktisk en byrde hvis du ikke gør det. (Bilag 8, s. 4).

I citatet kritiserer Anders den eksisterende politiske diskurs for at prioritere arbejde og profit for højt. Informanterne ønsker altså både, at den politiske diskurs skal forandres fundamentalt, såvel som det eksisterende politiske system (Ejrnæs & Harrebye, 2021, s. 10–11). Denne kritik sås også til demonstrationen (Bilag 5b, s. 8-9).

Derudover viser empirien også, at de postmaterialistiske afsavn er afgørende for den diskrepans, informanterne oplever, og vi anser det som en tilføjelse til Ejrnæs og Harrebyes tese om materialistiske afsavn som de aktiverende værdier for ekstraparlamentarisk aktivitet under krisetider. Ifølge Ejrnæs og Harrebye kan ovenstående muligvis forklare, hvorfor netop

disse individer demonstrerer i en krisetid. Krisen fungerer som en katalysator for at søge løsninger uden om det eksisterende politiske system og den eksisterende politiske diskurs, og at det er utilfredse individer, såsom informanterne, der søge disse ændringer (Ejrnæs & Harrebye, 2021, s. 7–9).

6.3 Delkonklusion

Vi kan pba. af anden analysedel konkludere, at håndteringen af epidemien har lagt et pres på bevægelsens frihedsværdier, hvilket gjorde vores informanter utilfredse. Dette skyldes, at de oplevede en diskrepans mellem deres forventede levestandard og oplevede levestandard, og stadig oplever dette. Det gælder bl.a. retten til det frie valg, særligt med henblik på vacciner. Derudover oplever bevægelsen, at deres frihedsværdier krænkes ift., regeringens øgede magt ifm. indførelsen af epidemiloven. Ligeledes oplever bevægelsen, at regeringen ikke har været transparente i deres håndtering af epidemien. Krisen kan yderligere anses som en katalysator for en udvidet kritik mod systemet, da bevægelsen oplever at blive censureret for deres kritiske holdninger.

Krisen har rystet de sociale forhold, hvilket har skabt en bevågenhed om kritisable forhold i samfundet og systemet. Deraf er der opstået en række krav, der alle relaterer sig til et spørgsmål om frihed, skønt de er forskellige. Det kan anskues, at de forskellige systemkritiske mærkesager udgør enkelte sager, der indgår i den samlede 'frihedsbevægelse'. Dermed kan 'frihed' anskues som et overordnet paraplybegreb, der samler den systemkritiske bevægelse. Bevægelsen beskriver også, hvordan en ideel social orden bør være, både med henblik på det politiske system og på individplan, hvilket indikerer, at det fortsat er de mest utilfredse borgere, der søger løsninger uden om det politiske system.

Kapitel 7: Bevægelsens mistillid til systemet

I dette kapitel vil vi besvare det tredje arbejdsspørgsmål: *Hvorvidt kan den coronakritiske bevægelses aktiviteter anskues som et tegn på mistillid til systemet?*

For at undersøge graden af den systemkritik, vi tidligere i analysen har kortlagt, er det relevant at diskutere, om den systemkritiske bevægelse kan ses som et sundhedstegn for demokratiet jf. Ejrnæs og Harrebyes forskning om ekstraparalementariske aktiviteter, eller som en potentiel terrortrussel jf. CTA's terrortrussels rapport.

7.1 Løsninger inden- og udenfor systemet

I den systemkritiske bevægelse findes der forskellige og/-eller selvmodsigende holdninger til, hvordan eller hvorvidt det eksisterende politiske system skal være en del af løsningen på de problemer, som medlemmer af bevægelsen ser i samfundet.

Ifølge Ejrnæs og Harrebye kan ekstraparlamentariske aktiviteter ses som et sundhedstegn for demokratiet (Ejrnæs & Harrebye, 2021, s. 14-15). Flere af informanterne beskriver, hvordan de bruger ekstraparlamentariske aktiviteter til at komme ud med deres budskaber, hvilket f.eks. ses når Mikkel siger: "Så er jeg med til at arrangere demonstrationer" (Bilag 9, s. 1). Jf. kapitel 4, har der været en række demonstrationer selv efter epidemiens ophør, hvilket ifølge Ejrnæs og Harrebye kan anskues som et sundhedstegn for demokratiet idet borgere, der demonstrerer, ikke er bange for at ytre sig kritisk (Beck-Nilsson, 2021). Desuden vidner det om, at bevægelsen i nogen grad regner med, at deres ytringer vil blive hørt, hvilket potentielt kan ændre på de samfundsforhold, de stiller sig kritiske overfor.

Derudover har vi beskrevet i kapitel 4, at nogle medlemmer af de systemkritiske fællesskaber går længere end ekstraparlamentariske aktiviteter, idet de har valgt at starte et parti, hvilket også gør sig gældende for informanten Victoria:

[D]a jeg stillede op til kommunalvalget, så mødte jeg Socialdemokratiets kandidat [...] Da jeg mødte ham på gaden og snakkede med ham om at være imod et kontantløst samfund [...] så støder jeg på en kvinde som arbejder på integrationen af MitID og hun fortæller at ham Anders [socialdemokratisk kandidat], har sagt til byrådet at han støtter op om at vi modsætter det kontantløse samfund. Så selvom jeg ikke har nogen status eller magt, som vi alle civile ikke føler vi har, så kan vi gøre en stor forskel ved at prøve. (Bilag 10, s. 19).

Ovenstående illustrerer, hvordan Victoria har valgt at gå ind i det politiske system for at skabe forandringer i samfundet. Hun har haft en succesoplevelse med dette, da hun føler sig

hørt af en politiker, og har oplevet, at systemet og det danske demokrati, kan arbejde for hende (Bilag 10, s. 4). På samme måde har partierne Frihedslisten og JFK21 også arbejdet inden for den parlamentariske ramme, da de har stillet op til kommunalvalget og samler vælgererklæringer til næste Folketingsvalg.

Der har ligeledes været to større borgerforslag med hhv. 5.490¹⁰ og 33.704¹¹ underskrifter, som begge kritiserer regeringen (se kapitel 4). Begge forslag er relateret til enkelte sager i den nævnte ækvivalenskæde, og dermed kan det udledes, at der benyttes parlamentariske løsninger for at opfylde disse krav på trods af, at de kritiserer systemet, og til tider beskriver det som korrupt. Det kan virke paradoksalt, men grundet deres deltagelse i det parlamentariske system, kan det indikere at systemkritikken ikke er så ekstrem, at det bliver problematisk for samfundet, men snarere er et tegn på demokratisk sundhed (Ejrnæs & Harrebye, 2021, s. 15).

7.2 Mistillid til systemet

Om bevægelsens systemkritik er et demokratisk sundhedstegn er diskutabelt. Skønt vi i forhenværende afsnit har beskrevet, hvordan de systemkritiske bevægelser i visse former støtter op om det politiske system, samt deltager i ekstraparlamentariske aktiviteter, fortæller informanterne, at nogle vælger at trække sig fra det parlamentariske system grundet mistillid. I følgende citat beskriver Zakarias, hvordan politiets håndtering af en Men In Black demonstration, ifølge ham, kan påvirke deltagere til at blive mere ekstreme:

Til den allerførste Men In Black demonstration, [...] så man at det var politiet, der eskalerede situationen rigtig meget. [...] De lukkede af, tvang dem tilbage, og slog folk ned med knipler og brugte unødigt vold. Det er jo en måde, hvor du gør folk ekstremistiske og tvinger dem ud i situationer. (Bilag 7 s. 17).

På trods af at ekstraparlamentariske aktiviteter kan ses som et sundhedstegn for demokratiet, kan vi se flere eksempler på, at deltagelse i disse har bevirket, at vores informanter har fået mindre tillid til systemet, og dermed har udvidet deres kritik. Det gør sig yderligere gældende for Victoria, som først trådte ind i bevægelsen efter en dårlig oplevelse med politiet til en demonstration (Bilag 10 s. 1) samt Mikkell, der stiller spørgsmålstejn ved det danske demokrati efter, at en underskriftindsamling vedrørende minksagen blev underkendt (Bilag 9, s. 3).

¹⁰ Nej tak til MitID, se bilag 3

¹¹ Befolkningen ønsker at der stilles et mistillidsvotum til Mette Frederiksen og hendes regering, se bilag 3

Vi kan se, at skønt den systemkritiske bevægelse har dannet grundlag for flere politiske partier, er det ikke alle bevægelsens medlemmer, der har tillid til, at dette er en konstruktiv løsning. Informanten Anders mener ikke, at der eksisterer nogle hensigtsmæssige løsninger inde for det nuværende politiske system, og dét at stifte et parti, ses ikke som en løsning (Bilag 8, s. 4). Anders' lave grad af tillid til det politiske system har medført, at han i nogen grad har trukket sig fra at deltage i demokratiske aktiviteter:

[J]eg har i mange år følt at det var ligegyldigt at stemme, og at det ikke hjalp noget. Og det er jo sådan, at nogen gange har man en ide om noget, men man føler sig ikke helt sikker på det. Men corona har bare gjort mig mere sikker end nogensinde før, på at politikerne [...] ikke har nogen kontrol over noget som helst i vores land eller i vores samfund. (Bilag 8, s. 4).

Dette skyldes yderligere de antielitære tendenser, som findes i bevægelsen, hvilket vi tidligere har belyst jf. afsnit 5.2. Tendenserne viser sig også her i Anders tro på, at danske politikere ikke har reel indflydelse på det danske samfund samt hans tro på, at der findes en højere elite, der har magt over Danmark. Anders manglende lyst til at deltage i demokratiet, kan medvirke til en polarisering i samfundet, hvilket skaber usunde demokratiske tendenser (Ejrnæs & Harrebye, 2021, s. 15).

7.2.1 CTA's vurdering

I rapportens problemfelt og begrebsafklaring, er der blevet henvist til Center for Terroranalysen (CTA) terrortrusselsvurdering. I CTAs vurdering af terrortruslen mod Danmark er det beskrevet, at trusselsbilledet er blevet mere komplekst efter epidemien (CTA, 2022, s. 2). Dette skyldes særligt fremkomsten af antimyndighedsektremisme ifm. med håndteringen af epidemien. Langt hovedparten af kritikken er fredelig og kommer fra antimyndighedsaktivister, men der er også eksempler på, at kritikken kommer til udtryk ved trusler og intimidering af fagpersoner, folkevalgte- og myndighedsrepræsentanter, eller ved planlægning og udførelse af egentlige voldelige handlinger (CTA, 2022, s. 2).

Antimyndighedsektremister- og aktivister færdes i de samme online- og fysiske miljøer, hvilket kan føre til en radikaliserings af aktivister (CTA, 2022, s. 40). Dermed er der visse elementer i de systemkritiske bevægelser kritisk, der er problematiske for det danske samfund ifølge CTA. Der er en stor kontrast mellem Ejrnæs og Harrebyes syn på utilfredse borgere, der indgår i ekstraparlamentariske aktiviteter og CTA's terrortrusselsvurdering, i relation til den systemkritiske bevægelse, vi undersøger. CTA's vurdering bygger også på, at

det særligt er konspirationsteoriene i denne bevægelse, der gør deres kritik problematisk, da udbredelsen af visse konspirationsteorier kan føre til en stigning i antallet af trusler mod folkevalgte og myndighedspersoner (CTA, 2022, s. 41).

Som nævnt i afsnit 5.5, beskriver informanterne og demonstrationens deltagere, troen på en række konspirationsteorier, der relaterer sig til eliten som undertrykkere. Heriblandt konspirationsteorien om 'The Great Reset', der hævder, at epidemien var planlagt og igangsat af en international magtfuld elite, med formålet om at kontrollere den globale udvikling vha. teknologi og fratagelse af basale frihedsrettigheder (Bilag 5, s. 6; Bilag 8, s. 9). CTA opfatter særligt denne konspirationsteori som truende for udviklingen af ekstremisme, da konspirationen også deles af den amerikanske konspirationsgruppe QAnon, der var med til at storme den amerikanske kongress (CTA, 2022, s. 41).

Med dette perspektiv in mente er den systemkritiske bevægelses kritik mangefacetteret, og vurderingen af deres kritik som sund- eller usund for demokratiet er derfor kompleks. Ud fra et fænomenologisk standpunkt, må vi anerkende informanternes opfattelse af deres livsverden, og derfor anse den kritik, de ytrer mod systemet, som valid i deres øjne. Samtidig kan dele af kritikken understøttes teoretisk af Ejrnæs og Harrebye med argumentet om, at utilfredse ytringer er styrkende for demokratiet. Det bliver dog med den tilføjelse, at de utilfredse ytringer, som Ejrnæs og Harrebye har undersøgt, ikke bygger på konspirationsteoretiske argumenter, der i langt højere grad er samfundsundergravende.

7.3 Delkonklusion

Tredje analysedel har har belyst, hvordan nogle medlemmer af den systemkritiske bevægelse udfolder deres kritik ved ekstraparlamentariske aktiviteter samt indgår direkte i det politiske system, hvorfor det kan anskues som et sundhedstegn for demokratiet.

Vi ser dog samtidig tendenser til, at disse medlemmer trækker sig fra demokratisk deltagelse, da de ikke mener, at det nytter at stifte et politisk parti eller stemme. Denne usunde tendens kan forstærkes af deres tro på konspirationsteorier, der ifølge CTA kan være skadelig for samfundsdebatten. Tillige er der også enkelte, som har ekstremistisk karakter, ifølge CTA. Dette medvirker til et nuanceret billede af den systemkritiske bevægelses kritik, samt hvor bredt denne kritik rækker.

Kapitel 8: Konklusion

Med udgangspunkt i problemformuleringen: *Hvorvidt lever den coronakritiske bevægelse videre efter epidemiens ophør, og hvad er bevægelsens aktivitet et udtryk for?* kan det konkluderes, at den coronakritiske bevægelse lever videre i forskellige former - både digitalt og fysisk. Denne undersøgelse belyser ikke antallet af nye medlemmer, der tilslutter sig bevægelsen, eller hvorvidt tilslutningen er faldet eller steget. Derimod belyser undersøgelsen, hvilke karaktertræk, der findes i bevægelsen samt hvordan bevægelsens aktivitet kan forstås.

Bevægelsens fokus rækker længere end blot at være coronakritisk, da kritikken er udvidet til at omhandle en generel kritik af systemet. Den udvidede kritik består af flere forskellige elementer.

På baggrund af analysen kan det konkluderes, at disse elementer relaterer sig til forskellige enkeltsager såsom 'Nej tak til MitID', 'Stop 5G', 'bedre håndtering af kriser', 'mere transparens', 'statsministeren for en rigsretssag', 'stop vaccinetvang' og 'afskaffelse af epidemiloven'. Der ses dog en tendens til at antallet af sager, som bevægelsen beskæftiger sig med, er stødt stigende. De nævnte kritikpunkter danner en ækvivalenskæde, der relaterer sig til en bredere systemkritik, og som ikke længere blot tager udgangspunkt i et ønske om at vende tilbage til hverdagen *før* epidemiens indtræden. Derimod tager kritikken udgangspunkt i et grundlæggende ønske om, at ændre måden hvorpå det politiske system og samfundet fungerer. Dermed er der tale om et absolut frihedssyn i den systemkritiske bevægelse, som skyldes de fremtrædende postmaterialistiske værdier.

Vi kan konkludere, at der ses en kobling mellem ønsket om mere indflydelse i samfundet og frihed, da bevægelsen oplever, at deres frihedsrettigheder er blevet frataget ifm. manglende ytringsfrihed både under epidemien og efter dens ophør. Medlemmerne af bevægelsen oplever, at vaccinetvang, overvågning og øget kontrol ifm. epidemiloven, lægger et yderligere pres på deres postmaterialistiske værdier. Dermed kan bevægelsen karakteriseres ved deres 'kamp' for frihed, mod systemet.

Undersøgelsen viser også, hvordan krisen har igangsat en 'rystelse' af den sociale orden, som har gjort, at bevægelsen er blevet opmærksom på den måde, som regeringen agerer og træffer beslutninger. Dermed har det dannet grundlag for en nytænkning af, hvordan den sociale orden bør se ud set fra bevægelsens perspektiv.

Det kan konkluderes, at bevægelsen ønsker at den politiske magt skal decentraliseres,

så befolkningen får mere indflydelse og individualitet, hvilket også stemmer overens med bevægelsens postmaterialistiske værdier.

Endvidere kan det konkluderes, at bevægelsens udtryk er populistisk i den forstand, at de kæmper mod 'eliten', som de sætter sig i modsætning til. Det gør bevægelsen, da de mener, at 'eliten' ikke varetager 'folkets' reelle interesser, som ifølge bevægelsen er mere frihed, mindre korruption og ingen tvang. Derudover har bevægelsen også antipluralistiske tendenser, da de hævder at være de eneste sande repræsentanter for 'folket'.

Bevægelsens medlemmer oplever materialistiske afsavn, men denne undersøgelse viser yderligere, at afsavnet også er opstået grundet et pres på deres postmaterialistiske værdier. Dermed ser vi en tilføjelse til Ejrnæs og Harrebyes tese, med det forbehold, at deres tese bygger på adskillige kvantitative undersøgelser. De postmaterialistiske afsavn er udslagsgivende for den utilfredshed, der resulterer i, at bevægelsens medlemmer vælger at demonstrere. På baggrund af Ejrnæs og Harrebyes forskning har vi fået en mere retvisende forståelse af informanternes livsverden, ved at analysere det afsavn og den utilfredshed de beskriver.

Medlemmer af bevægelsen er i høj grad kritiske overfor det politiske system, hvilket ofte stammer fra konspirationsteoretiske og antielitære overbevisninger. På samme tid indgår visse medlemmer i ekstraparlamentariske aktiviteter og stifter politiske partier, hvilket indikerer en tro på, at de kan influere samfundet via politisk aktivitet. Derfor kan vi konkludere, at dele af deres aktivitet er udtryk for et demokratisk sundhedstegn.

Den præsenterede empiri viser endvidere adskillige indikationer på, at bevægelsen er influeret af konspirationsteorier. CTA vurderer, at de konspirationsteorier, der udbredes i miljøet, kan betegnes som en potentiel terrortrussel, såfremt de nævnte aktiviteter radikaliseres, hvilket kan fremdyrke skadelige tendenser for samfundet.

Vi kan konkludere, at den coronakritiske bevægelse eksisterer i en videreført, systemkritisk form. På baggrund af vores undersøgelse er det ikke muligt at give én samlet forståelse af, hvad aktiviteten i den systemkritiske bevægelse kan ses som et udtryk for. Dog konkluderer vi at bevægelsens aktivitet kan ses som et udtryk for en bredere, populistisk systemkritik, der både indeholder sunde- og usunde demokratiske tendenser.

Kapitel 9: Vurdering af undersøgelse

I dette kapitel vil vi vurdere kvaliteten af vores undersøgelse. Hertil vil vi diskutere valg af metode, teori samt videnskabsteoretiske overvejelser.

9.1 Vurdering af metode

I undersøgelsen har vi benyttet en tværmetodisk tilgang, ved brugen af observationer samt fire kvalitative interviews. Yderligere har vi indsamlet empiri fra online platforme, såsom Facebook, for at skildre en sammenhæng mellem de holdninger, som udtrykkes i vores interviews, den observerede demonstration og i den samlede bevægelse.

9.1.1 Observationer

Til denne undersøgelse observerede vi fysisk en enkelt demonstration, ‘World Wide Rally for Freedom 7.0’. Det ville være fordelagtigt at gennemføre flere observationer for at opnå flere nuancer af bevægelsen, og øge den samlede repræsentativitet af undersøgelsen.

Det samme gør sig gældende for brugen af online etnografi, som ikke er betydeligt udfoldet i undersøgelsen, da vi ikke direkte har analyseret Facebook opslag mm., men derimod nærmere har brugt metoden til at skabe et overblik over omfanget af demonstrationer og digital aktivitet. Vi ved, at en stor del af bevægelsens aktivitet finder sted online, og derfor ville det være oplagt, at undersøge problemstillingen ud fra skriftlige udtalelser i disse fora.

Til trods for dette vurderer vi, at interviews i højere grad bidrager med den tilsigtede indsigt om at forstå, ud fra informanternes egen livsverden og forståelse, hvorvidt bevægelsen lever videre efter epidemiens ophør, samt hvad deres aktivitet er et udtryk for. Indsigter, som vi ikke i samme grad ville kunne slå fast uden interviews.

9.1.2 Interviews

Inddragelsen af det kvalitative interview har været brugbar til at få indblik i informanternes oplevelser og meninger om fortsat at indgå i den systemkritisk bevægelse. Dette relaterer sig også til vores videnskabsteoretiske standpunkt, hvor individers subjektive og oplevede virkelighed af en specifik begivenhed er i centrum.

Med henblik på dette har vi benyttet Kvale og Brinkmann som inspiration for den udarbejdede interviewguide, for at sikre en vis strukturering af interviewene. (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 185–188). Interviewguiden har skabt rammen for interviewene, hvilket har været med til at øge undersøgelsens reliabilitet. På den måde har vi lavet en mere

konsekvent 'måling' ved at bruge samme interviewguide ved alle interviewene. Derudover var det vigtigt for os ikke at stille ledende spørgsmål undervejs, da vi ikke ønskede at lægge ord i munden på vores informanter.

Som før nævnt er interviewguiden udarbejdet efter tematikker, der er opstillet ud fra vores eksisterende viden på området, og dermed ikke ud fra rapportens teoretiske perspektiv. Dette skyldes, at vi gik 'til sagen selv' i begyndelsen af undersøgelsen. Havde vi i højere grad opstillet interviewguiden ud fra vores teorivalg, ville vi potentielt 'sikre' højere målingsvaliditet, da vi dermed kunne tilpasse vores spørgsmål efter teorien, og dermed skabe en tættere relation mellem teori og empiri. Jævnfør vores videnskabsteoretiske ståsted var det også mest oplagt, at vi ikke pålagde vores informanter en fast teoretisk ramme.

Ved at bearbejde interviews og feltnoter gennem kodning, øgede vi undersøgelsens målingsvaliditet. Det gjorde vi ved at operationalisere begreberne i de nævnte kodebøger. Ved hjælp af Fereday og Muir-Cochranes metode vedrørende kodning har vi sikret en overensstemmelse mellem teorierne, operationaliseringen og teoriernes forekomst i empirien.

Slutteligt kan der reflekteres over vores valg af informanter. Vi vurderer, at de individer vi interviewer, tilhører den mere ekstreme gruppe af systemkritikere, hvilket også kan forklare deres fortsatte aktivitet i bevægelsen. Vi formoder, at der er individer i den systemkritiske bevægelse, der ikke placerer sig samme sted som vores informanter, og som formentlig har en anden livsverdensopfattelse. Dog argumenterer vi alligevel for, at denne undersøgelse kan anses som et udtryk for en bredere systemkritik, da vi også kan trække tråde til demonstrationen 'World Wide Rally for Freedom 7.0' samt de digitale observationer.

9.1.3 Undersøgelsens gentagelighed

For at sikre undersøgelsens gentagelighed, har vi så vidt muligt sørget for sikre transparens af vores metodiske arbejde (Bøgh Andersen et al., 2012, s. 98). Til rapporten vedlægger vi de transskriberede interviews, feltnoter samt kodebøger og interviewguide for at klargøre, hvordan vi har opnået og struktureret den viden, som undersøgelsen leder til. Det er gjort med henblik på, at andre skal kunne følge vores arbejdsstruktur og dermed sigte efter at opnå samme resultater.

Dog er der også udfordringer ved undersøgelsen gentagelighed. Det skyldes bl.a., at vores genstandsfelt er påvirket af aktuelle samfundsforhold. Undersøgelsen udspringer af en postpandemisk tid, hvilket komplicerer gentageligheden af vores undersøgelse yderligere, da vi undersøger et fænomen, der forekommer i en specifik tidsperiode.

Endvidere er den observerede demonstration 'World Wide Rally for Freedom 7.0', ikke mulig at observere på ny, da vi ikke kan garantere at de samme deltagere, talpersoner og medarrangører deltager i demonstrationen igen (Bilag 9). Det vil derfor ikke være muligt at observere den komplet samme demonstration. Vi har hverken optaget eller filmet demonstrationen, hvorfor der blot er vores feltnoter derfra, vi refererer til.

9.2 Vurdering af teori

Til den observerede demonstration så vi, hvordan populistiske tendenser samt postmaterialistiske værdier var fremtrædende under talerne. Derfor valgte vi bl.a. at gøre brug af Laclaus populismeteori med tilføjende pointer fra Müllers definition af populisme. Müller abonnerer på påstanden om, at populisme bl.a. er antipluralistisk - dvs. at en del af 'folket' hævder at tale på vegne af hele det 'sande' og moralske folk. Dermed ekskluderes den 'ikke-sande', umoralske del af befolkningen (Hansen, 2017, s. 11). Müller indfanger dermed ikke den form for populisme, hvori der ikke indgår et moralsk kriterie. Problemet ved Müllers krav til et moralsk kriterium for populisme er, at vi ikke på forhånd kunne vide os sikre på, om alle vores informanter ville betegne sig selv som repræsentanter for det 'sande' folk. Denne moralisering af det 'sande' folk medtager Laclau ikke i sin definition af populisme, og med Laclau har vi dermed kunne udvide vores forståelse af populisme og indfange populisme i situationer, hvor der ikke sås en moralsk fordømmelse af det 'ikke sande' folk.

Laclau og Müller har dog det fællestræk, at de begge ser populisme som en antagonistisk relation mellem 'folket' og 'eliten' (Hansen, 2017, s. 19). Vi har dermed brugt teorierne i samspil for at fremme forskellige nuancer af populisme. Desuden fandt vi Laclaus påstand om, at populisme opstår i tider med kriser interessant da vores undersøgelse netop udspringer af coronakrisen. Dette aspekt ville ikke indgå, hvis vi udelukkende benyttede Müllers populismeteori.

Sammensætningen af værdiskifteteorien med Ejrnæs og Harrebyes tese har udgjort undersøgelsens NSM-teori. Begge teorier bygger på store kvantitative datasæt, hvilket kan virke modstridende med henblik på denne undersøgelses mere kvalitative fokus på individerne i bevægelsens livsverden. I stedet kunne det have givet mening at anvende mere praksisnære teorier, som praksisteori eller stigmatteori, som understøtter undersøgelsens individperspektiv. Dog giver værdiskifteteorien en valid forklaring på, hvorfor bestemte værdier hersker over andre værdier i nye sociale bevægelser som vi undersøger (Inglehart, 1990, s. 370). Desuden undersøger vi presset på de postmaterialistiske værdier ud fra

informanternes egen opfattelse, og laver dermed en kobling mellem de enkelte individer og den større samlede bevægelse.

Derudover har vi også tidligere forklaret, at Ejrnæs og Harrebyes forskning om materialistiske afsavns betydning for deltagelse i ekstraparlamentariske aktiviteter, ikke har det fokus på postmaterialistiske afsavn, som denne undersøgelse ser nærmere på (Ejrnæs & Harrebye, 2021, s. 2). Teorien kommer dog stadig til sin ret, da den kan forklare de materialistiske afsavn, der eksisterer i genstandsfeltet. Vores empiri kan dog bidrage med en beskeden tilføjelse til Ejrnæs og Harrebyes observationer, der indikerer, at postmaterialistiske afsavn såsom "frihedsværdier" spiller en afgørende rolle for det afsavn vores informanter oplever (Ejrnæs & Harrebye, 2021, s. 2).

Teoriene har bidraget med en teoretisk forståelse af, hvordan systemkritik kan udfolde sig i sociale bevægelser, hvilket indkapsler vores problemformulering og dermed er med til at øge undersøgelsens målingsvaliditet.

Selvom vi vurderer, at de valgte teorier er passende og tilstrækkelige ift. at besvare vores problemformulering, kan en kritik af vores teorier være, at de har nogle fællestræk, og at det derfor er begrænset, hvor mange forskellige bud vi kan komme med ift., hvad aktiviteten i den systemkritiske bevægelse kan ses som et udtryk for. Andre måder at anskue problemstillingen på, kunne være teoretiske aspekter om fællesskab eller identitetsdannelse, som også kan give en forståelse for, hvad der gør, at individer samler sig i den systemkritiske bevægelse. Alligevel er den valgte teori med til at belyse konkrete aspekter af, hvad bevægelsen aktivitet kan ses som et udtryk for; nemlig en ny social og populistisk bevægelse.

9.3 Vurdering af videnskabsteori

I denne undersøgelse har vi taget udgangspunkt i fænomenologien, da vi søger indblik i individers livsverden og deres grundlag for, fortsat at deltage i den systemkritiske bevægelse. Grundet vores videnskabsteoretiske standpunkt og vores brug af kvalitative interviews har denne undersøgelse i høj grad fokus på individets perspektiv. Det er derfor vigtigt at reflektere over, at de ændringer som informanterne mener er kommet grundet epidemien, skal ses i forlængelse af deres egen oplevelse af håndteringen af krisen (Juul, 2017, s. 74).

Vi har, som nævnt, forsøgt at øge repræsentativiteten ved at koble nogle af de udtalelser som informanterne bringer med beskrivelser på sociale medier samt til demonstrationen. Fænomenologien beskriver samtidig, at individer skaber en fælles forståelse af et fænomen (Rendtorff, 2013, s. 267), hvorfor det kan være gavnligt at relatere informanternes udtalelser

til hinanden for at skabe en form for analytisk generaliserbarhed, som det fænomenologiske livsverdensinterview også er fortaler for (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 335).

Ydermere kan vi se visse diskrepanser mellem fænomenologien og Laclaus pointer. Laclaus teori bygger på en socialkonstruktivistisk epistemologi, som fænomenologer generelt er kritiske over for (Rendtorff, 2013, s. 269). Samtidig er der blandt fænomenologer enighed om, at socialkonstruktivisme og fænomenologi til en vis grad har visse lighedspunkter (Juul, 2017, s. 75).

Nogle af Laclaus pointer udspringer af et diskursteoretisk perspektiv, hvilket denne undersøgelse ikke gør. I de analysedele, hvor vi bruger Laclaus pointer om den sproglige fremstilling af 'eliten', fokuserer vi altså på informanternes fremstilling af denne set ud fra deres livsverden (Rendtorff, 2013, s. 286). Dog er det vigtigt at pointere, at vi ikke anser vores informanter som populistiske i sig selv, men snarere deres sproglige handlinger som populistiske.

Vi mener at have løst denne diskrepans, da vi overvejende har inddraget de fænomenologiske perspektiver i det metodiske arbejde. Derfor anser vi også, at den diskursteoretisk inspirerede pointe fra Laclau kan passe fint ind i undersøgelsens analyse, med de forbehold vi har uddybet.

De anvendte teorier om nye sociale bevægelser adskiller sig også i nogen grad fra fænomenologien. Ejrnæs og Harrebyes forskning bygger, som nævnt, på store kvantitative datasæt. Det samme gør Ingleharts værdiskifte teori. Dette adskiller sig fra fænomenologien, som i høj grad lægger vægt på individets livsverden, der indfanges i den konkrete fænomenologiske erfaringsanalyse (Rendtorff, 2013, s. 269).

Undersøgelsens teoretiske rammesætning har endvidere bevirket, at vi visse steder i analysen bevæger os væk fra det fænomenologiske fokus på den enkelte aktør, idet vi også fokuserer på den systemkritiske bevægelse som en gruppe (Rendtorff, 2013, s. 267). Undersøgelsens fænomenologiske udgangspunkt skal altså i højere grad findes i det metodiske arbejde frem for det teoretiske.

Litteratur

- Andersen, J., Hede, A., & Andersen, J. G. (2021). *Tryghed i Danmark før og under coronakrisen*. Trygfonden.
- Andersen, L. B., Binderkrantz, A. S., & Hansen, K. M. (2012). Forskningsdesign. I *Metoder i statskundskab* (2. udg., s. 73). Hans Reitzels Forlag.
- Barkun, M. (2003). New World Order Conspiracies I: The New World Order and the Illuminati. I *A Culture of Conspiracy*. University of California Press.
<https://doi.org/10.1525/california/9780520238053.003.0003>
- Bartusevičius, H., Bor, A., Jørgensen, F., & Petersen, M. B. (2021). The Psychological Burden of the COVID-19 Pandemic Is Associated With Antisystemic Attitudes and Political Violence. *Psychological Science*, 32(9), 1391–1403.
<https://doi.org/10.1177/09567976211031847>
- Beck-Nilsson, C. T. (2021, juni 24). *Forskere: Utilfredsheden i befolkningen vil stige i takt med at landet åbner – og det er et sundhedstegn*. Civilsamfund.
<https://www.altinget.dk/civilsamfund/artikel/forskere-utilfredsheden-i-befolkningen-vil-stige-i-takt-med-at-landet-aabner-og-det-er-et-sundhedstegn>
- Bengtsson, M., Hansen, A. S., Hartley, J. M., Kristensen, J. B., Mayerhöffer, E., & Ramsland, T. (2021). *Conspiracy theories during the Covid-19 pandemic – the case of Denmark*. Zenodo. <https://doi.org/10.5281/ZENODO.5556012>
- Bengtsson, Mette, Hansen, Anna Schjøtt, Hartley, Jannie Møller, Kristensen, Jakob Bæk, Mayerhöffer, Eva, & Ramsland, Tim. (2021). *Conspiracy theories during the Covid-19 pandemic – the case of Denmark*. Zenodo.
<https://doi.org/10.5281/ZENODO.5556012>
- Blicher, F. S. (2022). *Flemming Sølyst Blicher* | Facebook.
<https://www.facebook.com/profile.php?id=100065259406931>

Bøgh Andersen, L., Laustsen, L., & Cecchini, M. (2012). Forskningskriterier. I *Metoder i statskundskab* (s. 97–121).

CTA. (2022). *Vurdering af terrortruslen mod Danmark* (s. 52). Center for Terroranalyse.

<https://www.pet.dk/Nyheder/2022/~media/VTD2022/VTD20226Kpdf.ashx>

Den Store Danske. (2020). *Systemkritiker* | *lex.dk*. Den Store Danske.

<https://denstoredanske.lex.dk/systemkritiker>

DiRusso, C., & Stansberry, K. (2022). Unvaxxed: A Cultural Study of the Online

Anti-Vaccination Movement. *Qualitative Health Research*, 32(2), 317–329.

<https://doi.org/10.1177/10497323211056050>

Ejrnæs, A., & Harrebye, S. F. (2021). How do crises paralyze and activate? The impact of dissatisfaction on European patterns of participation. *European Politics and Society*, 1–20. <https://doi.org/10.1080/23745118.2021.1911449>

Fabian, L., Engelst Nørgaard, A., & Skærlund Risager, B. (2015). Protester taktikker, og teorier—Redaktionelt forord. I *Slagmark tidsskrift got idéhistorie* (Bd. 2015).

Fereday, J., & Muir-Cochrane, E. (2006). Demonstrating Rigor Using Thematic Analysis: A Hybrid Approach of Inductive and Deductive Coding and Theme Development. *International Journal of Qualitative Methods*, 5(1), 80–92.

<https://doi.org/10.1177/160940690600500107>

Folkebevægelsen For Frihed. (2022). <https://www.facebook.com/groups/263242591426591/>

Folketinget. (2022). *Mit Id, nej tak!*

<https://www.borgerforslag.dk/se-og-stoet-forslag/?Id=FT-09983>

Frihedsbevægelsens Fællesråd. (2022). *Frihedsbevægelsens Fællesråd*.

<https://www.facebook.com/Frihedsbev%C3%A6gelsens-F%C3%A6llesr%C3%A5d-112034043976488>

Frihedslisten. (2022a). *Om Frihedslisten – Frihedslisten*. <https://frihedslisten.dk/about/>

- Frihedslisten. (2022b, maj 16). *Frihedslisten | Mens Europa euforiserer over Ukraines sejr i en melodi-konkurrence, begår selvsamme nation grusomme krigsforbrydelser | Facebook*.
<https://www.facebook.com/groups/1177732109368492/posts/1356306954844339>
- Fælles front imod MitID. (2022). <https://www.facebook.com/groups/443249000825792/>
Fælles front imod MitID | Når du forlader flokken | Facebook. (2022).
<https://www.facebook.com/groups/443249000825792/permalink/457475232736502>
- Gold, R. L. (1958). Roles in Sociological Field Observations. *Social Forces*, 36(3), 217–223.
<https://doi.org/10.2307/2573808>
- Hansen, A. D. (2017). Folket eksisterer ikke – derfor har vi populisme. Om Laclaus populismeteor. *Politik*, 20(4). <https://doi.org/10.7146/politik.v20i4.101531>
- Harrebye, S. F., & Thomassen, B. (2015). Radikale Brud, Aktivisme og Forandring: Indføring i en Brydningstid. *Dansk Sociologi*, 26(4), 8–27.
- Inglehart, R. (1990). *Culture Shift in Advanced Industrial Society* (1. udg.). Princeton University Press. <https://doi-org.ep.fjernadgang.kb.dk/10.2307/j.ctv346rbz>
- Jessen, C. (2011, august 31). *Organisationen til Oplysning Om Atomkraft (OOA) 1974-2000* [Danmarkshistorien.dk]. Organisationen til Oplysning Om Atomkraft (OOA) 1974-2000.
<https://danmarkshistorien.dk/vis/materiale/organisationen-til-oplysning-om-atomkraft-ooa-1974-2000/>
- Juul, S. (2017). Fænomenologi. I S. Juul & K. Bransholm Pedersen, *Samfundsvidenskabernes videnskabsteori: En indføring*. Hans Reitzel.
- Kelstrup, J. D., & Lynggaard, K. (2019). Computerbaseret dokumentanalyse. I C. Juul Kristensen & M. A. Hussain, *Metoder i Samfundsvidenskaberne* (2. udg., s. 161–175). Samfundslitteratur.

- Knobel, P., Zhao, X., & White, K. M. (2022). Do conspiracy theory and mistrust undermine people's intention to receive the COVID-19 vaccine in Austria? *Journal of Community Psychology*, 50(3), 1269–1281. <https://doi.org/10.1002/jcop.22714>
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2015). *Interview: Det kvalitative forskningsinterview som håndværk* (2. udg.). Hans Reitzels Forlag.
- Laclau, E. (1990). *New reflections on the revolution of our time: Ernesto Laclau*. Verso.
- Laclau, E. (2005). *On populist reason*. Verso.
- Laclau, E., & Howarth, D. R. (2015). *Ernesto Laclau: Post-marxism, populism, and critique*. Routledge.
- Larsen, M. C. (2018). Internetetnografi—På online feltarbejde mellem hverdagspraksisser og netværkskommunikation. I M. Hviid Jacobsen & H. L. Jensen, *Etnografier* (s. 203–228). Hans Reitzel.
- Lehrmann, M. (2020). Når konspirationsteori bliver til konspiration: Søgen efter sandhed i en krisetid. *Jordens Folk*, 55(2), 75–85.
- Lindquist Ejlerskov, A., Bay-Jørgensen, F., Brøgger-Hansen, M., Walker, S., & Dreesen, T. (2021, marts 21). *Debat: Coronaskeptikere er et vigtigt varsel om stigende mistillid til vores institutioner*. Information. <https://www.information.dk/debat/2021/03/coronaskeptikere-vigtigt-varsel-stigende-mistillid-vores-institutioner>
- Lowndes, R., Storm, P., & Szebehely, M. (2018). Fieldnotes. I P. Armstrong & R. Lowndes (Red.), *Creative Teamwork: Developing Rapid, Site-Switching Ethnography* (Bd. 1). Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oso/9780190862268.001.0001>
- Mamma In Black - DK (NY). (2022). *Mamma In Black—DK (NY)*. <https://www.facebook.com/groups/451901442531963/>
- Mette Frederiksen for en rigsretssag Nu. (2021). borgerforslag.dk.

<https://www.borgerforslag.dk/se-og-stoet-forslag/?Id=FT-06220>

Minkkommissionen. (2022). *Granskningskommissionen om sagen om aflivning af mink*.

Folketinget. <https://www.minkkommissionen.dk/da>

Moestrup, J. H. R. (2021, januar 10). *Vi er vrede, og vi er trætte, og vi er ved at blive sindssyge. Hvor er den virus?* TV 2 Lorry.

<https://www.tv2lorry.dk/tv2dk/vi-er-vrede-og-vi-er-traette-og-vi-er-ved-at-blive-sindsyge-hvor-er-den-virus>

Motta, M., Callaghan, T., Sylvester, S., & Lunz-Trujillo, K. (2021). Identifying the prevalence, correlates, and policy consequences of anti-vaccine social identity.

Politics, Groups, and Identities, 1–15.

<https://doi.org/10.1080/21565503.2021.1932528>

Müller, J.-W. (2016). *Hvad er populisme? Et essay* (1. udg.).

Nielsen, L. H., Roepstorff, A., & Petersen, M. B. (2022). *Danskernes Adfærd og Holdninger Under Corona-Pandemien* (s. 14). Hope Projektet.

Nyberg, D., & Delaney, H. (2014). Critical Ethnographic Research: Negotiations, Influences, and Interests. I E. Jeanes & T. Huzzard, *Critical Management Research: Reflections from the Field* (s. 63–80). SAGE Publications Ltd.

<https://doi.org/10.4135/9781446288610.n4>

Perry, S. L., Whitehead, A. L., & Grubbs, J. B. (2020). Culture Wars and COVID-19 Conduct: Christian Nationalism, Religiosity, and Americans' Behavior During the Coronavirus Pandemic. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 59(3), 405–416.

<https://doi.org/10.1111/jssr.12677>

Rendtorff, J. D. (2013). Fænomenologien og dens betydning. I *Videnskabsteori i samfundsvidenskaberne: På tværs af fagkulturer og paradigmer* (3. udg.). Samfundslitteratur.

Ritzau. (2021, januar 23). *Fem er anholdt ved demonstration mod coronarestriktioner*.

Berlingske.dk. <https://www.berlingske.dk/content/item/1535564>

Robinson, O., Sardarizadeh, S., Goodman, J., Giles, C., & Williams, H. (2021, juni 23). What

is the Great Reset—And how did it get hijacked by conspiracy theories? *BBC News*.

<https://www.bbc.com/news/blogs-trending-57532368>

Rozbroj, T., Lyons, A., & Lucke, J. (2022). Understanding how the Australian

vaccine-refusal movement perceives itself. *Health and Social Care in the Community*,

30(2), 695–705. <https://doi.org/10.1111/hsc.13182>

SAMLING - Aktion | Facebook. (2022). <https://www.facebook.com/groups/samlingaktion/>

Sjöberg, A., & Henningsen, L. H. (2021, marts). De bliver kaldt sølvpapirshatte. Men vi skal

tage dem dybt alvorligt, mener forsker—Politiken.dk. I *Politiken.dk*.

<https://politiken.dk/kultur/medier/art8101301/De-bliver-kaldt-sølvpapirshatte.-Men-vi>

-skal-tage-dem-dybt-alvorligt-mener-forsker

Sjöberg, A., & Hvilsom, F. (2021, januar 24). FUCK HØJREFLØJEN, FUCK

VENSTREFLØJEN. VI ER FOLKET ! *Politiken*.

[https://politiken.dk/indland/art8071598/De-er-kl%C3%A6dt-i-sort-og-vil-bek%C3%](https://politiken.dk/indland/art8071598/De-er-kl%C3%A6dt-i-sort-og-vil-bek%C3%A6mpe-coronarestriktioner-%C2%BBFuck-systemet-fuck-Mette-fuck-politi-fuck-det-hele-mand%C2%AB)

[A6mpe-coronarestriktioner-%C2%BBFuck-systemet-fuck-Mette-fuck-politi-fuck-det-](https://politiken.dk/indland/art8071598/De-er-kl%C3%A6dt-i-sort-og-vil-bek%C3%A6mpe-coronarestriktioner-%C2%BBFuck-systemet-fuck-Mette-fuck-politi-fuck-det-hele-mand%C2%AB)

[hele-mand%C2%AB](https://politiken.dk/indland/art8071598/De-er-kl%C3%A6dt-i-sort-og-vil-bek%C3%A6mpe-coronarestriktioner-%C2%BBFuck-systemet-fuck-Mette-fuck-politi-fuck-det-hele-mand%C2%AB)

Danmarks Riges Grundlov (Grundloven) (* 1), LOV nr 169 af 05/06/1953 (1953).

<https://www.retsinformation.dk/eli/lta/1953/169>

Statsministeriet. (2022, januar 26). *Pressemøde onsdag den 26. Januar 2022*. Statsministeriet.

<https://www.stm.dk/presse/pressemoedearkiv/pressemoede-onsdag-den-26-januar-2022/>

2/

Sturm, T., & Albrecht, T. (2021). ‘Constituent Covid-19 apocalypses: Contagious

conspiracism, 5G, and viral vaccinations’. *Anthropology and Medicine*, 28(1),

122–139. <https://doi.org/10.1080/13648470.2020.1833684>

Lov om epidemier m.v. (Epidemiloven), LOV nr 285 af 27/02/2021 (2021).

<https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2021/285>

Vaccinationsforum. (2022). *Hvem er vi?* <https://www.vaccineinfo.dk/hvem-er-vi>

VaccinationsForum | Facebook. (2022). <https://www.facebook.com/VaccinationsForum>

Vindrola-Padros, C. (2020). Team-Based Rapid Ethnographies. I *Rapid ethnographies: A practical guide* (s. 66–80). Cambridge University Press.

Vågne hjerter | Facebook. (2022). <https://www.facebook.com/groups/902984333615599/>

World Economic Forum. (u.å.). *Our Mission*. World Economic Forum. Hentet 22. maj 2022, fra <https://www.weforum.org/about/world-economic-forum/>

WORLD WIDE RALLY FOR FREEDOM 7.0 | Facebook. (2022).

[https://www.facebook.com/events/460346102442092/?acontext=%7B%22event_action_history%22%3A\[%7B%22surface%22%3A%22page%22%7D\]%7D](https://www.facebook.com/events/460346102442092/?acontext=%7B%22event_action_history%22%3A[%7B%22surface%22%3A%22page%22%7D]%7D)